

Waterschap Rijn en IJssel

Begroting 2019

en Meerjarenraming 2019-2022

Waterschap Rijn en IJssel
Postbus 148, 7000 AC Doetinchem
Bezoekadres: Liemersweg 2, 7006 GG Doetinchem
T (0314) 369 369 www.wrij.nl - info@wrij.nl

Inhoudsopgave

Kerngegevens	5
Voorwoord	7

Beleid

Samenvatting	8
---------------------	----------

1.1 Van perspectievennota naar begroting met meerjarenraming	10
1.2 Financiële analyse op hoofdlijnen	12

Hoofdstuk 2 Strategische thema's	16
---	-----------

2.1 Klimaatadaptatie	18
2.2 Energietransitie	21
2.3 Schoon water	23
2.4 Circulaire economie	26
2.5 I-Strategie	27
2.6 Duurzaam Financieel Beleid	29

Hoofdstuk 3 Programma's en Bedrijfsvoering	30
---	-----------

3.1 Algemeen	33
3.2 Programma Veiligheid	35
3.3 Programma Watersystemen	41
3.4 Programma Afvalwaterketen	50
3.5 Bedrijfsvoering	59

Financieel

Hoofdstuk 4 Exploitatiebegrotingen	64
---	-----------

4.1 Begroting naar programma's	65
4.2 Begroting naar kostendragers – taken	66
4.3 Begroting naar kosten- en opbrengstsoorten	67

Hoofdstuk 5 Verplichte paragrafen	68
--	-----------

5.1 Uitgangspunten en normen	69
5.2 Lopende en voorgenomen investeringen	71
5.3 Financiering	71
5.4 Weerstandsvermogen - Bestemmingsreserves en voorzieningen	73
5.5 Waterschapsbelastingen	76
5.6 Incidentele baten en lasten	80
5.7 Kostentoerekening	81
5.8 Verbonden partijen	82
5.9 EMU-saldo	84

Bijlagen	85
-----------------	-----------

Bijlage 1 Staat van vaste activa	86
Bijlage 2 Berekening van de renteomslag	87
Bijlage 3 Vaststellingsbesluit	88

Kerngegevens

Algemeen		
Inwoners		ca. 650.000
Gemiddeld aantal inwoners per km ²		333
Oppervlakte waarvan de bodemgesteldheid is:		
- zandgrond 66%;	- kleigrond 24%;	ca. 195.000 ha.
- veengrond 2%;	- overig 8%.	
Inliggende gemeenten		22
Provincies		2
Reglementaire taken		2
Gedelegeerde taken door provincie		1
Medewerkers 2018		363
Formatie 2019		373,3 FTE

Bestuur		
Het waterschapsbestuur van Rijn en IJssel bestaat uit 30 zetels en de volgende fracties		
- CDA		6
- Water Natuurlijk		5
- VVD		3
- PvdA		3
- Vrienden van de Berkel		2
- Vereniging Kleine Kernen		1
- Algemene Waterschapspartij		1
- 50Plus		1
- VBNE (geborgde zetel)		2
- KvK (geborgde zetel)		3
- LTO (geborgde zetel)		3
Het dagelijks bestuur bestaat uit 4 heemraden en de dijkgraaf.		

Zuiveringsbeheer		
Rioolwaterzuiveringsinstallaties		13
Persleidingen		435 km
Gemalen		127
Te zuiveren afvalwater per jaar		ca. 66.000.000 m ³
Hoeveelheid slib per jaar		50.700 ton

Watersysteem		
Land		193.050 ha
Water		1.950 ha
Zwemwaterlocaties		17
Stedelijk gebied		23.500 ha
Hoofdwaterlopen		4.022 km
Gemalen		67
Stuwen		1.867
Primaire keringen		143 km
Regionale en overige niet primaire keringen		89 km

Financieel 2018		
Belastingopbrengst		€ 96,0 mln.
Jaarresultaat voor bestemming		€ 3,8 mln.
Investeringsvolume		€ 28,6 mln.

Voorwoord

Wat gaan we komend jaar doen? Welke ontwikkelingen en thema's verwachten we en hoe spelen we hierop in? En welke financiële ramingen horen daarbij?

Voor u ligt de Begroting 2019, inclusief de meerjarenraming 2019-2022 van Waterschap Rijn en IJssel. Dit is de uitwerking van de beleidsmatige en financiële kaders die het algemeen bestuur in juli 2018 heeft vastgesteld in de Perspectievennota.

De begroting is dit jaar in een nieuw jasje gestoken, evenals het jaarverslag eerder dit jaar. In het jaarverslag blikken we terug op onze activiteiten en financiën; in de begroting kijken we vooruit.

We kijken daarbij natuurlijk verder dan één jaar. We willen dat wat we doen, goed en financieel duurzaam is. En voorbereid is op de veranderende samenleving en op de toekomst. Want waterschappen mogen dan wel de oudste bestuurslaag van Nederland zijn, we blijven vernieuwen!

Dus naast het op orde houden van wettelijke taken, spelen we in op klimaatverandering (adaptatie), gaan we zuinig om met energie, wekken we duurzame energie op (mitigatie) en winnen we grondstoffen uit afvalwater. Energietransitie, circulaire economie en schoon water zijn thema's die terugkeren en ook landelijk aandacht blijven houden. Je merkt dat andere overheden op deze thema's naar de expertise en daadkracht van waterschappen kijken. Het zijn uitdagingen die we alleen samen het hoofd kunnen bieden. Samenwerking met overheden, bedrijven, inwoners en andere organisaties is dan ook van groot belang.

Ook onze interne organisatie bereidt zich voor op een belangrijke nieuwe ontwikkeling in onze processen en diensten: digitalisering. Informatiemanagement geeft richting aan deze digitale transformatie. Hoe we hiermee omgaan, is vervat in de I-strategie.

Ik zie een waterschap dat de kerntaken als vanouds goed uit weet te voeren, maar ook een solide partner is in nieuwe ontwikkelingen. En dit alles in een duurzame, sluitende begroting. Daar mogen we best een beetje trots op zijn.

Hein Pieper
Dijkgraaf Waterschap Rijn en IJssel

Energietransitie, circulaire economie, schoon water en klimaat zijn uitdagingen die we alleen samen het hoofd kunnen bieden. Samenwerking met overheden, bedrijven, inwoners en andere organisaties is dan ook van groot belang.

Samenvatting

1.1 Van perspectievennota naar begroting met meerjarenraming

In de Perspectievennota 2019-2022 (PPN) zijn de beleidsmatige en financiële kaders voor het komende begrotingsjaar verkend en gedefinieerd. De perspectievennota gaat hierbij uit van het geldende waterbeheerplan en van het bestuursakkoord *“Water verbindt”*.

In de PPN is geconstateerd dat wij als waterschap vanaf het begin de samenwerking met belanghebbenden opzoeken voor het realiseren van de wateropgaven. We brengen onze eigen wateropgaven goed voor het voetlicht en verbinden die met de opgaven, wensen en ideeën van onze partners en inwoners. De opgaven waar we voor staan zijn zodanig groot en complex dat alleen te werk gaan geen optie meer is. Tegelijk zorgen we ervoor dat de basis van ons werk op orde blijft. Dat betekent droge voeten, schoon water en voldoende water. We voeren onze wettelijke taken goed uit.

De ambities uit het waterbeheerplan en het bestuursakkoord blijven onverminderd overeind waarbij tegelijk op basis van de omgevingsontwikkelingen nadere prioriteiten zijn gesteld. Klimaatadaptatie heeft een hoge prioriteit voor de komende jaren en we voelen onze verantwoordelijkheid om hierin ook stappen te zetten. Een ander thema met hoge prioriteit is de I-strategie. Ook de landelijke thema's circulaire economie, energietransitie en schoon water blijven onze aandacht houden.

Uitwerkingen voor deze strategische thema's worden in deze begroting aangegeven.

In de perspectievennota zijn de financiële parameters voor de lasten en de belastinginkomsten herijkt. Voor de rentevoet, inflatie en personeels-

lasten zijn op basis van een omgevingsanalyse in de PPN de kaders gesteld. Deze zijn bij het opstellen van deze begroting en meerjarenraming niet gewijzigd.

De investeringsramingen voor de programma's Watersystemen, Veiligheid en Afvalwaterketen zijn t.b.v. de begroting in overeenstemming gebracht met de inzichten uit de Bestuursrapportage 2018-2.

Tot slot is de verwachte ontwikkeling van de omvang van de belastingeenheden opnieuw beoordeeld, gebaseerd op inzichten vanuit de eigen organisatie en prognoses van het gemeenschappelijk belastingkantoor GBLT.

Door in de afgelopen jaren nadrukkelijk op de lasten te sturen en rekening te houden met de verwachte ontwikkeling van de financieel-economische parameters, is het gelukt om in de perspectievennota een sluitende Begroting 2019 te presenteren voor zowel de taak Zuiveringsbeheer als de taak Watersysteembeheer. In de tussenliggende periode van PPN en Begroting 2019 hebben ontwikkelingen plaatsgevonden die op beide taken het resultaat hebben beïnvloed. In lijn met de verslaggevingsvoorschriften kunnen in de begroting en meerjarenraming daarom de volgende voortschrijdende inzichten ten opzichte van de PPN worden aangegeven:

- Actualiseren van de Investeringsvolumes 2018 met als gevolg lagere kapitaalslasten in 2019;
- Actualiseren van de Investeringsvolumes 2019;
- Actualisering van de personeelslasten over de taken;
- Actualisering van de VE's woonruimten;
- Actualisering van de WOZ-waarde en de eenheden verontreinigingsheffing.

Op basis van de PPN en de bovengenoemde ontwikkelingen is de begroting met meerjarenraming uitgewerkt. Met deze begroting worden door het algemeen bestuur de budgetten, de investeringsvolumes en de tarieven vastgesteld voor het komende jaar. In de meerjarenraming toetsen we onze financiële positie aan het beleid van het waterschap voor de komende jaren.

1.2 Financiële analyse op hoofdlijnen

Alle ontwikkelingen leiden tot het onderstaand overzicht van 'baten, lasten, resultaat en onttrekking/toevoeging (bestemmings)reserves' voor het waterschap.

Voor het begrotingsjaar 2019 verwacht het waterschap een positief resultaat van € 3,8 mln. Dit resultaat zal, conform het algemeen bestuur besluit van 4 juli 2017, worden gebruikt voor de bestemmingsreserve *Duurzaam financieel beleid* (DFB). Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt voor de afbouw van onze schuldpositie. In lijn met dit besluit worden de tarieven met 3% verhoogd ten opzichte van de 2018 tarieven.

bedragen in € 1.000

Taak	Baten	Lasten	Resultaat voor bestemming	Bestemmings-reserve DFB	Onttrekking / toevoeging reserves
Zuiveringsbeheer	50.833	47.596	3.237	3.237	0
Watersysteembeheer	45.206	44.600	606	606	0
Totaal	96.039	92.196	3.843	3.843	0

De voorgestelde tariefsverhoging leidt in 2019 voor beide taken tot kostendekkende tarieven. Voorgesteld wordt dit resultaat aan de bestemmingsreserve DFB toe te voegen om maatregelen te treffen die de afbouw van de schuldquote kunnen bevorderen.

Zuiveringsbeheer

De ontwikkelingen voor de taak Zuiveringsbeheer zijn de bijstelling van de vervuilingseenheden bij woonruimten wat tot een lagere belastingbete leidt dan bij de PPN was ingeschat. Hiernaast leidt de actualisering van de personeelslasten tot lagere lasten bij de taak Zuiveringsbeheer en hogere bij de taak Watersysteembeheer.

bedragen in € 1.000

PPN 2019-2022	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Baten	46.445	50.990	53.804	55.625	57.476
Lasten	45.109	48.100	50.175	51.112	52.705
Resultaat voor bestemming	1.336	2.890	3.629	4.513	4.771

Mutaties MJR en BURAP 2018-2

Baten	823	-157	-144	-112	-59
Lasten	566	-504	-460	-474	-452
Totaal mutaties	257	347	316	362	393

MJR 2019-2022	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Baten	47.268	50.833	53.660	55.513	57.417
Lasten	45.675	47.596	49.715	50.638	52.253
Resultaat voor bestemming	1.593	3.237	3.945	4.875	5.164

Toevoeging/onttrekking bestem.reserve	1.593	3.237	3.945	4.875	5.164
Resultaat na bestemming	0	0	0	0	0

Kostendekkendheid na bestemming	100%	100%	100%	100%	100%
--	------	------	------	------	------

Stand vrij inzetbare reserve per 01-01	844	844	844	844	844
Toevoeging/onttrekking reserve	0	0	0	0	0
Stand vrij inzetbare reserve per 31-12	844	844	844	844	844

Bestemmingsreserve DFB	2.146	5.383	9.328	14.203	19.367
-------------------------------	--------------	--------------	--------------	---------------	---------------

Het verwacht resultaat voor bestemming wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve DFB ten gunste van de afbouw schuldpositie.

Watersysteembeheer

De ontwikkelingen voor de taak Watersysteembeheer zijn de bijstelling van de WOZ-waarde en de eenheden van de verontreinigingsheffing wat tot een lagere belastingbete leidt dan bij de PPN was ingeschat. Hiernaast leidt de actualisering van de personeelslasten tot hogere lasten bij de taak Watersysteembeheer en lagere bij de taak Zuiveringsbeheer.

bedragen in € 1.000

PPN 2019-2022	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Baten	43.412	45.242	47.287	49.527	51.947
Lasten	43.233	44.111	45.444	46.766	48.259
Resultaat voor bestemming	179	1.131	1.843	2.761	3.688

Mutaties MJR en BURAP 2018-2

Baten	62	-36	-57	-95	-153
Lasten	-19	489	604	645	650
Totaal mutaties	81	-525	-661	-740	-803

MJR 2019-2022	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Baten	43.474	45.206	47.230	49.432	51.794
Lasten	43.214	44.600	46.048	47.411	48.909
Resultaat voor bestemming	260	606	1.182	2.021	2.885

Toevoeging/onttrekking bestem.reserve	260	606	1.182	2.021	2.885
Resultaat na bestemming	0	0	0	0	0

Kostendekkendheid na bestemming	100%	100%	100%	100%	100%
--	------	------	------	------	------

Stand vrij inzetbare reserve per 01-01	2.962	2.962	2.962	2.962	2.962
Toevoeging/onttrekking reserve	0	0	0	0	0
Stand vrij inzetbare reserve per 31-12	2.962	2.962	2.962	2.962	2.962

Bestemmingsreserve DFB	370	976	2.158	4.179	7.064
-------------------------------	------------	------------	--------------	--------------	--------------

Het verwacht resultaat voor bestemming wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve DFB ten gunste van de afbouw schuldpositie.

Kwijtschelding-oninbaar

Op basis van de realisatiecijfers over de afgelopen jaren is de kwijtschelding in de meerjarenraming opwaarts bijgesteld naar € 1,6 mln. in 2019. In de jaren daarna houdt deze gelijke tred met de verwachte tariefontwikkeling naar € 1,8 mln. in 2022.

Voor oninbaar wordt uitgegaan van € 0,6 mln. in 2019 oplopend naar € 0,7 mln. in 2022 in lijn met de verwachte tariefontwikkeling.

Investeringsvolume

In de Perspectievennota 2019-2022 is het kader voor het netto investeringsvolume exclusief Vaarwegen voor 2019 vastgesteld op € 28,8 mln. Met de huidige inzichten wordt voor het begrotingsjaar 2019 een investeringsvolume van € 28,6 mln. geraamd.

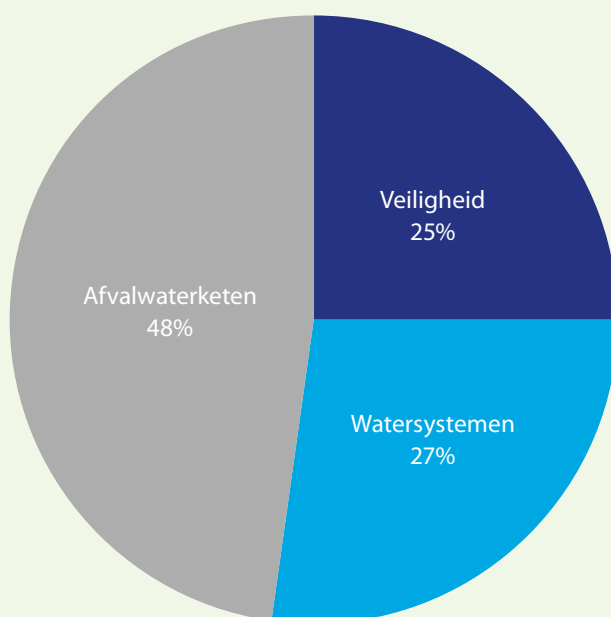
bedragen in € 1.000

Investeringsvolume per programma	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Veiligheid	7.810	8.331	7.221	9.284	7.922	7.992
Watersystemen	7.500	7.500	7.800	8.700	8.400	9.000
Afvalwaterketen	16.485	11.701	13.602	12.221	13.407	12.553
Totaal programma's	31.795	27.532	28.623	30.205	29.729	29.545
Vaarwegen	553	500	800	600	600	600
Totaal programma's incl. Vaarwegen	32.348	28.032	29.423	30.805	30.329	30.145

Een groot deel van de investeringsvolume van het programma Veiligheid is de bijdrage aan het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (€ 5,2 mln. in 2019).

De investeringsvolumes per programma (exclusief Vaarwegen) weergegeven in een taartdiagram.

Investeringsvolume 2019

Hoofdstuk 2

Strategische thema's

2.1 Klimaatadaptatie

Als waterschap merken we de gevolgen van klimaatverandering in onze beken en rivieren. We werken aan het aanpassen en inpassen van deze gevolgen in beleid en uitvoering. Dit doen we samen met partners zoals gemeenten, bedrijven en inwoners.

Doelstellingen meerjarenperiode

1. Stresstesten.
2. Klimaateffectatlas.
3. Klimaatprogramma Zutphen, een prettig klimaat.
4. Aanpak brongebied Baakse Beek Klimaat Kloar.

Doelstellingen Begroting 2019

1. In 2019 hebben we samen met alle gemeenten de kwetsbaarheden in beeld en werken we samen aan (gezamenlijke) uitvoeringsagenda's.
2. We publiceren samen met onze gemeenten één gezamenlijke klimaateffectatlas.
3. We starten met de eerste projecten van het Klimaatprogramma Zutphen, een prettig klimaat.
4. We starten met de aanpak van het brongebied Baakse Beek volgens Klimaat Kloar.

Maatregelen

- In 2019 hebben we samen met alle gemeenten de kwetsbaarheden in beeld en werken we samen aan (gezamenlijke) uitvoeringsagenda's. Deze uitvoeringsagenda's vormen een belangrijke input voor ons volgende waterbeheerplan/programma.
- Samen met onze gemeenten publiceren we één gezamenlijke klimaateffectatlas. Daarin worden de resultaten van klimaatstresstesten in ons hele werkgebied online beschikbaar gemaakt. Met deze klimaateffectatlas worden de effecten van klimaatverandering voor een breed publiek toegankelijk. Bovendien behouden wij het overzicht in de resultaten van de stresstesten. Het initiatief voor de uitvoering van de stresstesten blijft bij de gemeenten.
- Met de gemeente Zutphen hebben we – met betrokkenheid van inwoners en bedrijven – eind 2018 het meerjarige klimaatprogramma 'Zutphen, een prettig klimaat' vastgesteld. In dit klimaatprogramma werken we aan klimaatadaptatie én klimaatmitigatie. In 2019 start de uitvoering van de eerste projecten. Bij honorering van onze Interreg-aanvraag Waterrobuuste Steden in 2018, wisselen we in de periode 2019 - 2021 ervaringen uit over onze aanpak in Zutphen met de Duitse Steden Münster en Bocholt en onze Nederlandse partners waterschap Vechtstromen en de gemeente Hengelo. Project Arnhem Klimaatbestendig, een initiatief van inwoners en bedrijfsleven, waarin wij samen met de gemeente participeren, begint zijn vruchten af te werpen en biedt ons belangrijke lessen die we delen met andere gemeenten.
- In het kader van de pilot Klimaat Kloar hebben we in 2018 veel ervaring opgedaan met het stimuleren van particulieren en ondernemers om klimaatmaatregelen te nemen in het landelijk gebied. We zetten deze ervaringen in in andere gebiedsprocessen. Met landbouw, ketenpartners en Vitens werkt ons waterschap aan klimaatadaptatie door kleinschalige maatregelen (bv. Vruchtbare Kringloop, DAW/ZON) te ondersteunen, zodat deze grootschalig en gebiedsbreed opgepakt worden. We maken werk met werk in de verbinding tussen een klimaatrobuust watersysteem, schoon (grond- en oppervlakte-)water en een optimalere en duurzamere landbouwproductie.

2.2 Energietransitie

Naast het aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering (adaptatie), willen we ook de gevolgen beperken (mitigatie). We verbruiken veel energie in onze waterzuiveringen en willen onze verantwoordelijkheid nemen. Daarom willen we zoveel mogelijk energie besparen en zelf duurzame energie opwekken.

Doelstellingen meerjarenperiode

1. We zijn energieneutraal in 2025.

Doelstellingen Begroting 2019

1. We wekken 20% duurzame energie op (eigen opwekking).
2. We verbruiken 15% minder energie ten opzichte van 2005.

Maatregelen

- We zetten in op een mix van biogas, windenergie en zonne-energie. De huidige opwekking van biogas op onze rioolwaterzuiveringen (RWZI's) wordt verder geoptimaliseerd. De strategie voor extra opwekking van biogas wordt afgerond, inclusief de beste inzet van het biogas (bijvoorbeeld zelf verstoken of doorleveren). De daken van enkele rioolwaterzuiveringsinstallaties worden voorzien van zonnepanelen. Ook de kantoordaken krijgen zonnepanelen, als dit qua belastbaarheid mogelijk is. Met betrekking tot windenergie op de locaties Zutphen en Duiven zetten we het proces voort met het verkrijgen van de vergunningen en het vormgeven van participatie in samenwerking met de omgeving.
- Binnen het programma Afvalwaterketen wordt bekeken welke energiebesparingsmaatregelen op de RWZI's effectief kunnen zijn (bijvoorbeeld inzet van procesautomatisering). Ook bij de andere programma's worden energiebesparingsmaatregelen uitgewerkt en uitgevoerd.
- We faciliteren mogelijkheden voor het inzetten en beschikbaar stellen van onze bronnen voor energieopwekking (bv. aquathermie).
- We werken samen met partners in ons beheergebied om vorm te geven aan de regionale energiestrategieën (RES).

*We zijn energieneutraal in 2025.
We zetten in op een mix van biogas
windenergie en zonne-energie.*

Schoon water

2.3 Schoon water

Schoon water is essentieel voor de gezondheid van planten, dieren en mensen. Waterschappen spelen een cruciale rol in het schoon en gezond houden van mens en milieu. Daarom zuiveren wij het afvalwater én bewaken we de waterkwaliteit van het oppervlaktewater.

Doelstellingen meerjarenperiode

1. Optimalisatie RWZI's Aalten, Lichtenvoorde, Ruurlo en Winterswijk.
2. Kwaliteitsbaggeren.
3. Versterkte samenwerking met andere partijen op nutriëntenproblematiek (de landbouwsector en Duitsland).

Doelstellingen Begroting 2019

1. We optimaliseren de RWZI's Aalten, Lichtenvoorde, Ruurlo en Winterswijk.
2. We werken de organisatie van het kwaliteitsbaggeren uit.
3. We versterken de samenwerking met andere partijen op nutriëntenproblematiek (de landbouwsector en Duitsland).

Maatregelen

- Voor RWZI's Aalten, Lichtenvoorde, Ruurlo en Winterswijk starten we met de verkenning naar de optimalisatiemogelijkheden.
- Naast kwantiteitsbaggeren dient kwaliteitsbaggeren organisatorisch goed aangestuurd te worden. In de uitwerking van het meetprogramma Baggeren wordt de centrale registratie en regie op de diverse soorten baggerklussen uitgewerkt. Hierin wordt een opzet gedaan voor het verloop van de processen (denk aan periodiek inmeten van watergangen) en er wordt vastgelegd wie verantwoordelijk is voor de registratie en regie van het baggerwerk binnen het waterschap.
- Om de samenwerking te versterken op het gebied van nutriëntenproblematiek, met de landbouwsector en Duitsland als belangrijkste partners, worden in 2019 de plannen van aanpak hiervoor uitgewerkt.

2.4 Circulaire economie

We zuiveren jaarlijks meer dan 66 miljoen m³ afvalwater van huishoudens en bedrijven. Dit afvalwater is geen afval, maar een waardevolle bron van energie en grondstoffen. Ook het schone water zelf is een (schaarse) grondstof. We werken aan de waterzuiveringen van de toekomst: energie- en grondstoffenfabrieken.

Doelstellingen meerjarenperiode

Het leveren van een bijdrage aan een meer circulaire economie door samen met bedrijven en andere partners te werken aan het terugwinnen van energie en grondstoffen.

Ons waterschap heeft zich, net als andere waterschappen en overheden, gecommitteerd om in 2050 100 % circulair te zijn (2030 50 %) en dat houdt in dat er in 2050 geen primaire grondstoffen meer nodig zijn.

Doelstellingen Begroting 2019

1. Beleidsnota Circulaire economie
2. Verwaarding/terugwinning van grondstoffen

Maatregelen

Grondstoffen

1. De ontwikkelingen rondom circulaire economie zijn dynamisch en complex en de uitdaging is om voor de langere termijn nu de juiste keuzen te maken en het zoekgebied af te bakenen. Deze beleidsnota geeft richting aan de koers en onze focuspunten in o.a. samenwerkingen, onderzoeken en studies. Doel is inzicht en overzicht te creëren wat de circulaire economie voor ons waterschap kan betekenen en welke rol wij daarin willen/kunnen/moeten vervullen.
2. Energie besparen en opwekken zijn vast onderdeel geworden in de bedrijfsvoering op de zuiveringen. In 2019 wordt de extractie van Kaumera in Zutphen een feit. Ook loopt het onderzoek om duurzamer omgaan te gaan met afvalwater uit Doetinchemse industrie, hiervoor loopt een Interreg subsidieaanvraag. Om de stap naar verwaarding van grondstoffen te maken zijn innovatieve technieken en methoden nodig. We passen innovaties toe als onze business cases positief zijn, bijvoorbeeld door minder energieverbruik en minder slibproductie. Binnen de kaders van de geldende lozingseisen wordt de grondstoffenproductie het leidende principe. Daarom nemen we actief deel aan netwerken en besteden we nadrukkelijk tijd, geld en aandacht aan innovaties in binnen- en buitenland. In het kader hiervan loopt een pilot met CoRe op de RWZI Wehl.

2.5 I-Strategie

De informatiestrategie geeft richting aan de digitale transformatie van het waterschap. Informatiemanagement wordt het sturende proces in ons waterschap om de digitale transformatie tot stand te brengen.

We veranderen in een datagedreven organisatie waarbij informatie een primaire productiefactor wordt en we slim gebruik maken van externe informatiebronnen. We zijn in staat om slagvaardig kansen te benutten die digitalisering biedt voor innovatie in onze processen en diensten. Hierbij stellen we de verwachtingen en behoeften van onze doelgroepen centraal. Onze medewerkers worden in de transformatie gefaciliteerd en geïnspireerd middels het traject I-adapt.

Doelstellingen meerjarenperiode

1. Informatiemanagement

Toezichthouders rond digitalisering voorzien in centrale aansturing en in verbinding tussen IT en primaire processen van het waterschap. We beheersen de risico's ten aanzien van informatieveiligheid en privacybescherming.

2. Informatievoorziening

De informatievoorziening ontwikkelt zich in lijn met de vereisten vanuit de digitale overheid, de behoefte van doelgroepen en de kansen vanuit technologische ontwikkelingen.

3. I-adapt

Medewerkers beschikken over bewustzijn, kennis en vaardigheden om zich aan te passen aan veranderingen in werkprocessen als gevolg van digitalisering en informatisering. I-adapt ondersteunt hierin en inspireert tot innovatie.

Doelstellingen Begroting 2019

1. Informatiemanagement

We brengen centrale regie op veranderingen in de informatievoorziening tot stand.

2. Informatievoorziening

We voldoen aan wettelijke verplichtingen die ervoor zorgen dat burgers en bedrijven in staat zijn om op een veilige, betrouwbare en eenvoudige manier digitaal zaken te doen met het waterschap:

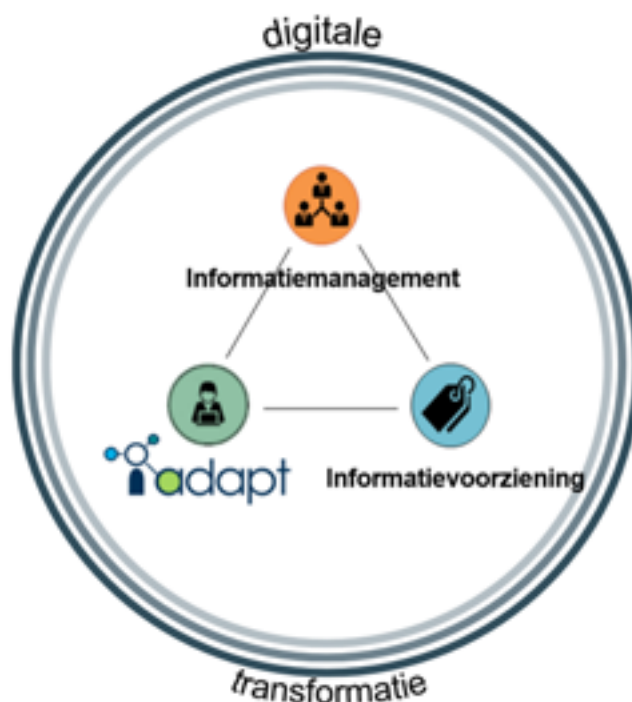
- Websites en apps van het waterschap voldoen aan de Europese toegankelijkheidsstandaard.
- Het waterschap kan desgevraagd corresponderen met burgers en bedrijven via de berichtenbox.
- Aanpassen van waterschapssystemen om gebruik te maken van in de Wet Digitale Overheid vastgestelde standaarden voor connectiviteit, informatieveiligheid en duurzame toegankelijkheid binnen de overheid.
- Gebruik basisregistraties binnen de werkprocessen van het waterschap.
- Voorbereiden van aanpassingen in de informatievoorziening die nodig zijn om in 2021 aan te kunnen sluiten op het Digitaal Stelsel Omgevingswet.
 - We innoveren in de mogelijkheden voor tijd-, plaats- en apparaatonafhankelijk werken.
 - We optimaliseren de informatiestromen.
 - We innoveren met de kaart als integratiemiddel.

3. I-adapt

- We vergroten het bewustzijn rondom digitalisering, informatieveiligheid en bescherming van persoonsgegevens.
- We vergroten de digitale vaardigheden en kennis over onze informatievoorziening.
- We stimuleren en etaleren innovatie in de organisatie en bieden ruimte voor het kennismaken en experimenteren met nieuwe technologie.

Maatregelen

- We ontwikkelen een streefbeeld voor de informatievoorziening waaraan voorgenomen veranderingen getoetst kunnen worden (architectuur).
- We nemen van maatregelen op het gebied van informatieveiligheid en privacybescherming die nodig zijn om risico's op een acceptabel niveau te houden.
- We voeren fase 2 uit van het Stappenplan Baseline Basis Op Orde en Algemene Verordening Gegevensbescherming.
- We implementeren Office365.
- We stroomlijnen processen rond gegevensverzameling en gegevensbeheer.
- We innoveren in beschikbaarheid van waterschapsinformatie aan medewerkers, burgers, bedrijven en netwerkpartners.
- We vernieuwen het geoportaal en sluiten de organisatie aan op het werken met apps en geo-informatieproducten.
- We organiseren communicatie en trainingen rond informatieveiligheid, bescherming van persoonsgegevens en digitaliseringsprojecten.
- We organiseren activiteiten gericht op experimenten met nieuwe technologie.

2.6 Duurzaam Financieel Beleid

Het duurzaam financieel beleid heeft als doel om de schuldenlast van het waterschap terug te brengen naar een schuldquote (hoogte schuld t.o.v. de opbrengsten) die op dit moment gemiddeld is binnen de waterschappen. Dit proces neemt een redelijke termijn in beslag.

Doelstellingen meerjarenperiode

Dit exploitatiejaar wordt een begin gemaakt aan deze doelstelling. Voor de komende jaren worden een aantal scenario's uitgewerkt waaruit gekozen kan worden om te werken aan het terugbrengen van de schuldquote. Deze dienen in relatie gebracht te worden met de meerjarenbegroting. Doel is dat de maatregelen passen binnen het financiële perspectief en ook op de langere termijn houdbaar zijn. Omdat de financiële resultaten van de meerjarenbegroting fluctueren, is het van belang dat er voldoende zekerheid is voordat we maatregelen doorvoeren. Het tempo is dus afhankelijk van de beschikbaarheid van middelen. Deze middelen kunnen worden aangewend vanuit de begroting of vanuit de gevormde bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid.

Doelstellingen Begroting 2019

Eerste opzet van de verschillende scenario's wordt opgesteld en voorgesteld. Daarbij zal een toets hebben plaatsgevonden op rechtmatigheid en haalbaarheid. Daar waar eventuele voorstellen niet op korte termijn te realiseren zijn worden alternatieven voorgesteld.

Maatregelen

- We ontwikkelen verschillende scenario's;
- We toetsen de toepasbaarheid en haalbaarheid bij de accountant;
- We adviseren over welke strategie te volgen in het toepassen van de maatregelen van DFB.

Hoofdstuk 3

Programma's en Bedrijfsvoering

3.1 Algemeen

Op basis van de Watervisie 2030, het bestuursakkoord 'Water verbindt' uit 2015 en het Waterbeheerplan 2016-2021 werkt het waterschap aan de opgaven van de toekomst. Wij hebben als waterschap een goede maatschappelijke en financiële uitgangspositie en staan steeds meer in wisselwerking met onze omgeving. Mede vanuit die omgeving komen er nieuwe opgaven op ons af waarvoor een adequate organisatie nodig is.

In de komende paragrafen wordt dit vanuit de drie programma's en de Bedrijfsvoering inzichtelijk gemaakt.

3.2 Programma Veiligheid

Het waterschap heeft de afgelopen jaren intensief meegewerkt aan de ontwikkeling van het nationale Deltaprogramma. Vanuit dit programma werken we de komende jaren verder aan het op orde krijgen van de dijken, passende ruimtelijke inrichting en adequate crisisbeheersing.

Concreet gaat het hierbij om een uitwerking van de zogenaamde deltabeslissing Waterveiligheid en de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Dit doen we samen met Rijkswaterstaat, de provincies, de veiligheidsregio's en gemeenten. In 2017 is de nieuwe Waterwet van kracht geworden, waarin de nieuwe dijk-normering, die gebaseerd is op een volstrekt nieuwe risicobenadering, is opgenomen. Het waterschap is de komende jaren op verschillende manieren bezig met de implementatie van deze nieuwe normering.

Het waterbeheerplan geeft voor het thema Waterveiligheid uitwerking aan ons beleid in termen van 'meerlaagse veiligheid':

- laag 1: preventie: primaire en regionale waterkeringen
- laag 2: ruimtelijke inrichting
- laag 3: crisisbeheersing

Ons bestuursakkoord Water verbindt legt voor de primaire waterkering dijkkring 48 (dijk rond de Liemers die doorloopt tot bij Bisslich in Duitsland) een duidelijk accent bij de afstemming met de Duitse partners.

Doelstellingen meerjaren periode

Focus programma 'Veiligheid' in 2019-2022:

Overkoepelend

1. Voorbereiden op de aanpassingen van onze beheerinstrumenten op de nieuwe Omgevingswet.
2. Continue instandhouding van de waterkeringen door beheer en onderhoud met focus op verkennen assetmanagement en verbeteren van ons gegevensbeheer.
3. Kwaliteitsborging dijkbewaking door uitvoeren Opleiding- en Oefenplan.
4. Versterken van de samenwerking met gebiedspartners door in te spelen op hun initiatieven.

Primaire waterkeringen

1. Realiseren verbeteropgaven uit de derde toetsing en uitvoeren eerste beoordeling (voorheen: vierde toetsing) voor de primaire keringen.
2. Implementatie van de nieuwe (gedifferentieerde) normen voor de primaire waterkeringen.
3. Voorbereiden op de dijkverbeteringsopgave tot 2050.
4. Implementeren van geharmoniseerde bedrijfsprocessen in het kader van de zorgplicht.
5. Voortzetten van het onderzoek naar sterkte en risico's grensoverschrijdende dijkkring 48 (Duitsland).
6. Overleg met de riviergemeenten over de uitwerking van het Deltaprogramma.
7. Creëren van inzicht in ons handelingsperspectief voor de trajecten die niet aan de norm voldoen (opstellen aanvalsplannen).

Regionale waterkeringen

1. Uitvoeren van het uitvoeringsprogramma regionale keringen.
2. Verkenning invulling zorgplicht regionale keringen.

3.2.1 Primaire keringen (laag 1)

We beheren, onderhouden en verbeteren de primaire waterkeringen overeenkomstig met het wettelijk vereiste beschermingsniveau.

Doelstellingen Begroting 2019

Verkennen en uitvoeren van versterkingsopgaven, implementeren van geharmoniseerde bedrijfsprocessen, verder implementeren nieuwe normering.

Maatregelen

- Uitvoeren van de verkenningen dijkverbeteringen uit de derde toetsing (zgn. mee koppel kansen van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP): Grutbroek Doetinchem, Rijnkade Arnhem en Vispoorthaven Zutphen).
- Uitvoeren HWBP Dijkverbetering Twentekanaal Zutphen/Gorssel en RIDS Zutphen-gebied.
- Voortzetten van het kwartiermaken voor onze organisatie, bemensing en instrumentarium, om klaar te zijn voor de komende dijkversterkingsprojecten die nodig blijken na de landelijke beoordeling.
- Vertalen van de resultaten van het grensoverschrijdend onderzoek Overstromingsrisico grensoverschrijdende dijkringen Niederrhein. Dit onderzoek wordt begin 2019 opgeleverd. We verkrijgen daarmee inzicht in de grensoverschrijdende overstromingsrisico's van dijkkring 48. Het onderzoek laat zien wat de overstromingskansen (sterkte en hoogte) is van de Duitse dijken in de huidige situatie (2015), in de situatie na afronding van de voorgenomen maatregelen aan Duitse en Nederlandse zijde (2025) en op de lange termijn in het licht van toekomstige ontwikkelingen (2050). Daarbij krijgen we inzicht in wat de nieuwe Nederlandse normering voor de beide dijkringen betekent, inclusief de Duitse delen. De studie wordt begeleid door de Duits-Nederlandse Arbeidsgruppe. Op basis van de studie zal de zogenoemde Gemeenschappelijke verklaring, die de basis vormt voor de samenwerking tussen Nederland en Noordrijn-Westfalen op het gebied van hoogwater, worden geactualiseerd. Er wordt een Hoogwaterconferentie rondom dit thema georganiseerd in 2019.
- Starten van de beoordeling van de normtrajecten 49-2 en 50-1 en starten van de gegevensverzameling van Dijkkring 48-2 en 48-3. De beoordelingsronde (2017-2023) is de eerste landelijke beoordeling van de waterveiligheid volgens de nieuwe norm die op 1 januari 2017 is vastgesteld. De planning van de beoordeling is gebaseerd op de overstromingsrisico's van de dijktrajecten.
- Implementeren geharmoniseerde werkprocessen zorgplicht. In 2019 wordt verder gewerkt aan de tijdlijn van de ILT-implementatie. Enkele highlights: de keur wordt geactualiseerd, het kennismanagement (het geheel van opleidingen) wordt uitgewerkt en het Onderhoudsplan Waterkeringen wordt geëvalueerd. Naast invullen van nieuwe ontwikkelingen, is het van blijvend belang om het bestaande areaal waterkeringen op sterkte te houden. Dit gebeurt door onder meer adequate vergunningverlening, inspectie en onderhoud, goede informatieborging en een geactualiseerde legger.

3.2.2 Regionale keringen (laag 1)

We beheren, onderhouden en verbeteren de regionale waterkeringen overeenkomstig met het wettelijk vereiste beschermingsniveau.

Doelstellingen Begroting 2019

- Instandhouden van de regionale keringen en verkennen van de versterking van de kering die Tuindorp beschermt.
- Uitvoeren uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen.
- Start verkenning invulling zorgplicht regionale waterkeringen.

Maatregelen

- We bereiden ons voor op de tweede toetsingsronde voor de regionale keringen, die in de periode 2020-2024 wordt uitgevoerd. In de eerste fase richten we ons op de normstudie voor het Afleidingskanaal van de Berkel en scherpen we leidraden en hydraulische randvoorwaarden voor de toetsing aan.
- We starten de verkenning van de verbetering van de kade rond Tuindorp. We vormen een beeld van de manier waarop we invulling willen geven aan de zorgplicht voor regionale waterkeringen in afstemming met andere beheerders.

3.2.3 Ruimtelijke inrichting (laag 2)

Ruimtelijke aanpassingen kunnen bijdragen aan het voorkomen van een overstroming of wateroverlast en het beperken van eventuele gevolgen. Inwoners, bedrijven, instanties en organisaties kunnen daarnaast ook vanuit hun eigen situatie een bijdrage leveren aan waterveiligheid.

Doelstellingen Begroting 2019

Het actualiseren van de voorkeursstrategie rivieren.

Maatregelen

In het Deltaprogramma worden de rivierverruimende maatregelen voor de termijn 2030-2050 in samenhang met dijkversterkingen gekozen en geprogrammeerd. Rijk en regio werken hiervoor samen een aanpak uit, in het kader van de Lange Termijn Ambitie Rivieren. Er zijn vier alternatieven uitgewerkt waarin verschillende maatregelen voor rivierverruiming en retentie opgenomen zijn. Dit proces is vertraagd omdat het ministerie een bredere uitwerking wil, waarin ook scheepvaart en natuur meegenomen worden. In 2019 wordt besluitvorming voorzien over de maatregelen.

3.2.4 Crisisbeheersing (laag 3)

Voor een goede crisisbeheersing van een hoogwatersituatie is een fitte ecrisisorganisatie nodig, die tijdens de crisis in goede verbinding staat met alle andere betrokken partijen. Samen met andere waterschappen en betrokken partijen streven we uniformiteit na in planvorming, opleiden en oefenen.

Doelstellingen Begroting 2019

1. Voldoende voorbereiden, opleiden en oefenen.
2. Opstellen handelingsperspectief (aanvalsplannen) om bij (dreigend) hoogwater klaar te staan.

Maatregelen

- Continueren van de benodigde werkzaamheden voor een adequaat inzetbare dijkbewakingsorganisatie, waaronder opleiden, trainen en oefenen.
- Professionaliseren informatievoorziening waaronder het gebruik van de operationele omgeving Landelijk crisismanagementsysteem (LCMS).
- Continueren van de samenwerking binnen de werkgroep Hoogwater.
- Creëren van inzicht in ons handelingsperspectief voor de trajecten die niet aan de norm voldoen door het opstellen van aanvalsplannen. Bij het opstellen van ons handelingsperspectief werken we van grof naar fijn en brengen we op basis van risico's detail aan. Zo kunnen we in 2019 voor de trajecten met het hoogste risico een handelingsperspectief hebben.

3.2.5 Prestatie-indicatoren programma Veiligheid

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2019	Stand per 31-12-2022
voorkomen van overstromingen	km's primaire kering die voldoen aan de vigerende norm (totaal 144 km)	138	140
	km's primaire kering getoetst aan de nieuwe norm (totaal 144 km)	27	100
	km's regionale kering die voldoen aan de vigerende norm (totaal 40 km)	39	40
een effectieve crisisorganisatie	% van (relevante) criteria uit de landelijke zelftoetsing crisisbeheersing waaraan is voldaan	87	100

3.2.6 Lastenraming

Exploitatie:

Onderstaande tabel geeft de totale exploitatielasten van het programma weer.

Totale kosten		bedragen in € 1.000				
programma Veiligheid	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Rente en afschrijving	3.105	3.138	3.599	4.059	4.545	5.002
Toegerekende salarissen	1.571	1.571	1.675	1.727	1.781	1.836
Directe kosten	1.535	1.535	1.554	1.579	1.608	1.640
Totaal lasten	6.211	6.244	6.828	7.365	7.934	8.478
Kapitaal opbrengsten	3	3	3	3	2	2
Directe opbrengsten	19	19	19	19	20	20
Totaal baten	22	22	22	22	22	22
Saldo programma (PPN)	6.189	6.222	6.806	7.343	7.912	8.456
Mutaties MJR en BURAP 2018-2						
Netto lasten		75	345	362	396	408
Totaal verwachte kosten Veiligheid						
Saldo programma (MJR)	6.189	6.297	7.151	7.705	8.308	8.864

Investerings:

In de onderstaande tabel is het geraamde bruto/netto investeringsbedrag per clustering weergegeven. Tevens wordt er een doorkijk gegeven voor de meerjarenraming.

Tabel geraamde investeringen		bedragen in € 1.000				
programma Veiligheid	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
1. Zorgplicht en instandhouding	730	680	840	940	500	500
2. Toetsing en dijkverbetering	2.920	3.853	3.183	10.465	11.223	9.665
3. Deelname in HWBP	6.200	6.440	5.200	6.400	5.600	5.700
4. Bedrijfsvoering	90	131	292	96	72	72
Saldo programma bruto	9.940	11.104	9.515	17.901	17.395	15.937
Cofinanciering	-2.130	-2.773	-2.294	-8.617	-9.473	-7.945
Investeringsvolume netto	7.810	8.331	7.221	9.284	7.922	7.992

3.3 Programma Watersystemen

Het programma Watersystemen is gericht op instandhouding van het bestaande watersysteem en de uitvoering van de diverse beleidsopgaven.

Hiermee worden twee maatschappelijke doelen gediend. Ten eerste bieden we een veilig en robuust watersysteem dat de risico's voor het gebied ten aanzien van wateroverlast en extreme droogte zoveel mogelijk beperkt - nu en in de toekomst (klimaatadaptatie). Ten tweede maken we een verbeterings-slag in o.a. waterkwaliteit en ecologie (KRW), peilbeheer (GGOR) en de realisatie van natte ecologische verbindingzones. Daarnaast wordt er (mede) invulling gegeven aan recreatieve beleving (zowel stedelijk als landelijk) en cultuurhistorie.

Het waterbeheerplan geeft voor de thema's Voldoende en Schoon uitwerking aan ons beleid voor:

- Voldoende water: normale, te droge en te natte omstandigheden; kades.
- Schoon water: ecologische en chemische kwaliteit; kwaliteit voor specifieke wateren.

Het bestuursakkoord legt hierbij accenten op de praktische doorwerking van de ontwikkelende kennis en inzichten over het opvangen van klimaateffecten en over de waterkwaliteit. Deze kennis en inzichten verwerven we onder meer via pilotprojecten, die we zowel in het landelijk gebied (i.s.m. landbouw) als in stedelijk gebied (i.s.m. gemeenten) uitvoeren.

Doelstellingen meerjarenperiode

Focus programma Watersystemen in 2019-2022:

1. Systeem op orde houden

Er wordt ieder jaar een forse onderhoudsinspanning geleverd om ons watersysteem te laten voldoen aan de gewenste functionaliteit. Risicogestuurd onderhoud en assetmanagement worden hiertoe verder in de reguliere werkprocessen geïntegreerd.

De komende jaren zullen aangepast beheer en onderhoud bijdragen aan het halen van de beleidsdoelen. Dit betreft zowel de opgaven op het gebied van peilbeheer (nat en droog), waterkwaliteit, ecologie, biodiversiteit, beleving en duurzaamheid. De vrijkomende biomassa en bagger uit watergangen zullen steeds vaker als een grondstof worden ingezet in plaats van als een afvalstof.

2. Watersysteem Klimaatrobuust

Extreme weersituaties komen vaker voor en zullen in heftigheid toenemen. Samen met onze partners zetten we de schouders onder ruimtelijke klimaatadaptatie in ons gebied.

In 2019 hebben we samen met alle gemeenten de kwetsbaarheden in beeld en werken we samen aan (gezamenlijke) uitvoeringsagenda's. Deze uitvoeringsagenda's vormen een belangrijke input voor ons volgende waterbeheerplan/programma.

Met landbouw, ketenpartners en Vitens werkt ons waterschap aan klimaatadaptatie door maatregelen (bv. Vruchtbare Kringloop, DAW/ZON) te ondersteunen. Zo kunnen deze maatregelen grootschalig en gebiedsbreed opgepakt worden. We maken werk met werk in de verbinding tussen een klimaatrobuust watersysteem, schoon (grond- en oppervlakte)water en een optimalere en duurzamere landbouwproductie.

3. Watersysteem Schoon

Verbeteringen in het watersysteem die we zelf in de hand hebben, worden op korte termijn verkend en doorgevoerd. Dat betreft optimalisatiemogelijkheden op RWZI's en het in gang zetten van kwaliteitsbaggeren. Daarnaast zetten we in op versterkte samenwerking met andere partijen, met voor de nutriëntenproblematiek als belangrijkste samenwerkingspartners de landbouwsector en Duitsland. Door die samenwerking is er niet alleen uitzicht op schoon water, maar ook op een hogere klimaatrobuustheid.

4. Stedelijk Water

Ook in het stedelijk gebied hebben wij onze primaire watertaken, zoals schoon en voldoende water. Vanuit de Koers Stedelijk Water (focus en ambitie) zal de aanpak van de stedelijke wateropgaven programmatisch worden doorgezet in de uitvoering (focus en sturing op programmering/uitvoering). Daarbij zullen we als waterschap samen optrekken met gemeenten in het behalen van onze gezamenlijke doelen en op onderdelen een leidende/sturende positie aannemen.

3.3.1 Focuspunten programma Watersystemen

Doelstellingen Begroting 2019

1. Voortzetten watersystemen Klimaat & Schoon Water, zie strategische thema's.
2. Actualiseren van de hoofdthema's Peilbeheer, Natuurwaarden, Arbo en Bedrijfsvoering.
3. Uitwerken van 40 aandachtspunten (37 vanuit Toetsing Normering en 3 vanuit Kaders voor Kades)
4. Uitwerken meetprogramma baggeren.
5. Uitvoeren van projecten t.b.v. verbetering waterkwantiteit (GGOR, ZON) en waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water).
6. Uitvoeren wateropgaven in stedelijk gebied.

Maatregelen

- Voortzetten Klimaat & Schoon Water, zie Hoofdstuk 2, Strategische thema's.
- Het actualiseren van de thema's, te starten met de hoofdthema's Peilbeheer, Natuurwaarden, Arbo en Bedrijfsvoering. Aangezien het onderhoudsbeleid opgebouwd wordt uit verschillende thema's/invallshoeken wordt het onderhoudssysteem modulair opgebouwd. Dit heeft als voordeel dat periodiek (jaarlijks) gekeken kan worden of onderdelen van het onderhoudsbeleid aan vervanging toe zijn. De te vervangen onderdelen kunnen via het modulaire systeem verder uitgewerkt worden zonder het gehele onderhoudsbeleid te actualiseren.
- Voor de 40 aandachtspunten worden factsheets opgesteld met per aandachtspunt de omvang van de opgave, de oplossingsrichtingen en een bijbehorende grove kostenraming. Op basis hiervan worden aandachtspunten/oplossingsrichtingen gebundeld geprogrammeerd voor uitvoering.
- Centrale registratie en regie op de diverse soorten baggerklussen is noodzakelijk. Het meetprogramma baggeren wordt uitgewerkt, inclusief het gewenste verloop van processen (denk aan periodiek inmeten van watergangen) en wie verantwoordelijk is voor de registratie en regie van het baggerwerk binnen het waterschap.
- Diverse projecten t.b.v. verbetering waterkwantiteit (GGOR, ZON) en waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water) zijn in 2019 in voorbereiding dan wel uitvoering. Projecten die gereedkomen zijn bijvoorbeeld: Beekherstel Winterswijk-Oost, aanleg vispassages stuw Doesburg (Blauwe Knooppunt Oude IJssel) en stuw Nieuwe Sluis (Buurserbeek), Beekherstel Buurserbeek Lankheet en renovatie gemaal Bakerwaard.
- In stedelijk gebied wordt in 2019 bijv. de baggerklus Stedelijk Water Doetinchem afgerond.

3.3.2 Prestatie-indicatoren programma Watersystemen

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2019	Stand per 31-12-2022
een doeltreffend en doelmatig waterbeheer gericht op optimaal functiegebruik	omvang beheergebied (ha) waarvoor de geplande GGOR-maatregelen zijn uitgevoerd	10.496	51.095
realisatie GGOR in natuurgebieden	ha's uitvoering hydrologische herstelprojecten waterschap in N2000-gebieden (voor zover door de provincie obstakelvrij gemaakt)	4.962	13.595
een goede ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater	aantal waterlichamen dat voldoet aan het GEP; waarden/doelen voor de drie biologische groepen (totaal 36 waterlichamen)	1	24
	aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor 'specifiek verontreinigende stoffen'	0	21
	aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor stikstof en fosfaat (BOS)	28	28
	km's waterlichaam/watergang waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	13,3	35
	aantal aangelegde vispassages of opgeheven visbarrières	4	24
	km's watergangen met functie natte EVZ waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	9,3	30
	km's watergangen met functie SED waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	9,3	17
	km's watergangen met functie HEN waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	6,2	5
een chemische waterkwaliteit die aansluit bij ecologie en gebruik	aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor prioritaire stoffen	0	10
een goede specifiek benoemde kwaliteit voor o.a. zwemwater	aantal zwemwateren dat voldoet aan de Europese kwaliteitsklasse 'aanvaardbaar'	17	17

3.3.3 Lastenraming

Exploitatie:

Onderstaande tabel geeft de totale exploitatielasten van het programma weer.

Totale kosten		bedragen in € 1.000				
programma Watersystemen	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Rente en afschrijving	9.256	9.170	9.197	9.217	9.154	9.234
Toegerekende salarissen	13.842	13.842	14.819	15.308	15.812	16.331
Directe kosten	14.345	14.345	15.294	15.577	15.889	16.237
Totaal lasten	37.443	37.357	39.310	40.102	40.855	41.802
Kapitaal opbrengsten	225	230	1.886	1.881	1.878	1.875
Directe opbrengsten	117	117	118	120	122	124
Totaal baten	342	347	2.004	2.001	2.000	1.999
Saldo programma (PPN)	37.101	37.010	37.306	38.101	38.855	39.803
Mutaties MJR en BURAP 2018-2						
Netto lasten		-93	143	242	249	242
Totaal verwachte kosten Watersystemen						
Saldo programma (MJR)	37.101	36.917	37.449	38.343	39.104	40.045

Investerings:

In de onderstaande tabel is het geraamde bruto/netto investeringsbedrag per clustering weergegeven. Tevens wordt er een doorkijk gegeven voor de meerjarenraming.

Tabel geraamde investeringen		bedragen in € 1.000				
programma Watersystemen	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
1. Systeem op orde	3.000	3.000	3.200	3.200	3.200	3.200
2. Systeem Klimaatrobuust	2.900	2.773	4.009	5.302	5.750	5.450
3. Systeem Schoon	4.100	4.100	4.700	4.900	4.800	5.400
4. Stedelijk Water	600	600	850	250	400	700
5. Bedrijfsvoering	400	527	1.491	798	750	750
Saldo programma bruto	11.000	11.000	14.250	14.450	14.900	15.500
Cofinanciering	-3.500	-3.500	-6.450	-5.750	-6.500	-6.500
Totaal programma netto	7.500	7.500	7.800	8.700	8.400	9.000

Toelichting investeringen:

- Binnen het thema Systeem op orde wordt in 2019 het baggerwerk Stedelijk Water Doetinchem afgerond. Daarnaast worden enkele grote kunstwerken gerenoveerd, waaronder gemaal Bakerwaard. Tevens wordt er jaarlijks € 0,8 mln. voor tractie en € 0,2 mln. voor bedrijfswagens geïnvesteerd.
- Binnen het thema Systeem Klimaatrobuust wordt in 2019 o.a. begonnen met de uitvoeringsvoorbereiding voor hydrologisch herstel van de PAS-gebieden, de Wildenborch en het Aaltense Goor.
- Binnen het thema Systeem Schoon worden in 2019 enkele herinrichtingsprojecten uitgevoerd. Het betreft o.a. de projecten Beekherstel Winterswijk Oost, aanleg vispassages stuw Doesburg (Blauwe Knoop punt Oude IJssel) en stuw Nieuwe Sluis (Buurserbeek) en Beekherstel Buurserbeek Lankheet. Tevens worden projecten voorbereid, te weten de Berkel traject Lochem-Almen, Stapsteen Drempt en vispassage gemaal Kandia.
- Binnen het thema Stedelijk Water wordt er gebaggerd in Doetinchem en worden diverse waterkwaliteit-spoormaatregelen voorbereid en uitgevoerd. Daarnaast worden bijdragen conform de Stimuleringsregeling Stedelijk gebied uitbetaald aan diverse gemeenten.

3.4 Programma Afvalwaterketen

De afvalwaterketen is de laatste jaren sterk in beweging. Het accent ligt, naast het zorgen voor een goed zuiveringsproces, steeds meer op het winnen van energie en grondstoffen.

Ook het in de hand houden van lasten en de verduurzaming van de keten door inzet op samenwerking in de hele afvalwaterketen, is inmiddels goed op gang gekomen. Het waterschap stelt zich in deze ontwikkelingen proactief op, neemt waar mogelijk initiatieven en is voor zowel het bedrijfsleven als de medeoverheden een gedegen gesprekspartner als het gaat om de verdere ontwikkeling van de waterketen.

Het waterbeheerplan stelt voor de periode 2016-2021 de volgende doelen:

- Een effectieve en efficiënte behandeling van afvalwater voor een bijdrage aan goede volksgezondheid en een schoon watersysteem.
- Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen.
- Het leveren van een bijdrage aan een meer circulaire economie door te werken aan het terugwinnen van energie en grondstoffen uit afvalwater samen met bedrijven en andere partners.

Huishoudens en bedrijven in het beheergebied van Waterschap Rijn en IJssel voeren hun afvalwater aan via gemeentelijke rioolstelsels (inzameling) op de 127 rioolgemalen en 13 rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). Voor het transport van het afvalwater heeft het waterschap ca. 435 km transportleiding in beheer. Het zuiveren van afvalwater produceert zuiveringsslib; vier RWZI's ontwateren dit slib.

Doelstellingen meerjarenperiode

Focus programma Afvalwaterketen in 2019:

In de ontwikkeling van het programma Afvalwaterketen wordt de focus gelegd op zes onderwerpen.

Deze onderwerpen zijn ondergebracht in zes deelprogramma's:

- Dagelijks bedrijven van 13 RWZI's en toeleverende rioolgemalen en persleidingen
- Renovatie en vervanging van RWZI's, rioolgemalen en persleidingen.
- Impact schoon water op de afvalwaterketen
- Slibstrategie
- Energieneutraal
- Circulaire economie
- Informatiemanagement

3.4.1 Zuiveren afvalwater voor schoon en gezond watersysteem

Doelstellingen Begroting 2019

De zuivering van afvalwater draagt bij aan een goede volksgezondheid en een betere kwaliteit van het oppervlaktewater. Er is op dit punt al veel bereikt, maar het waterschap wil de waterkwaliteit verder verbeteren. We proberen de risico's voor oppervlaktewaterkwaliteit en volksgezondheid verder te verminderen.

Maatregelen

- *Dagelijks bedrijven van de zuiveringen (inclusief toeleverende rioolgemalen en persleidingen)*
Het werk op de zuiveringen is bedrijfsmatig ingericht. De beweging van de afgelopen en komende jaren richt zich op het verder professionaliseren en flexibiliseren daarvan. Dit gebeurt door gerichte sturing op de zuiveringsrendementen en beschikbare middelen. Een vernieuwde procesinrichting met focus op te behalen doelen, risicobeheersing en stakeholders, inclusief certificering, is een belangrijk ingrediënt voor een professionele bedrijfsvoering. Ook is er een verdergaande beweging naar sturing op energiedoelstellingen, biogas- en grondstoffenproductie.
- *Renovatie en vervanging*
Vervangingsinvesteringen hebben tot doel om de zuiveringstechnische werken in goede conditie te houden en daarmee de gewenste operationele doelstellingen op korte en lange termijn te kunnen behalen. In 2019 werken we concreet aan de volgende onderwerpen:
 - Procesautomatisering op RWZI's en rioolgemalen.
 - Renovaties elektrische installaties en andere elementen (i.c.m. uitrol procesautomatisering)
 - Verleggen van persleidingen langs de A12 i.v.m. aansluiting op A15 (Via15)
 - Biogasveiligheid
 - Vervanging slibontwatering RWZI Olburgen
 - Renovatie 10 rioolgemalen Nieuwgraaf
 - Vervanging persleidingen
- *Voldoen aan lozingseisen (nalevingspercentage en gebiedsrendementen)*
De mate waarin RWZI's voldoen aan de lozingseisen is uitgedrukt in het nalevingspercentage. In dit nalevingspercentage zijn het voldoen aan de eisen voor stikstof, fosfaat, BZV, CZV en onopgeloste bestanddelen verwerkt. De bedrijfsvoering is hierop ingericht, waarbij slechts 1,5% marge wordt getolereerd. Daarmee wordt minimaal 98,5% voldaan. Het verwijderingsrendement voor stikstof is over het gehele gebied minimaal 85% en voor fosfaat 75%.
- *Impact 'Schoonwater' op Afvalwaterketen*
De afgelopen jaren is de aandacht voor zogenaamde 'nieuwe probleemstoffen' toegenomen. Het gaat hierbij om hormoon verstorende stoffen, medicijnresten en andere micro verontreinigingen. Er is meer onderzoek naar het effect van deze stoffen op het aquatische milieu en het besef neemt toe dat er maatregelen nodig zijn voor een goede bescherming van mens, dier en (drink)waterkwaliteit. De aard en omvang hiervan is nog niet goed bekend, maar deze kunnen zeker een lasten verhogend effect hebben. In 2018 zijn tot nu toe diverse onderzoeken c.q. bemonsteringen en analyses uitgevoerd naar microverontreinigingen. Dit onderzoek wordt gecontinueerd. Tot heden zijn hieruit geen resultaten gebleken die hebben geleid tot directe maatregelen. In 2019 gaan we verder met het in kaart brengen van mogelijke maatregelen en de effecten op duurzaamheid en lasten. Verder blijven we actief deelnemen in landelijke werkgroepen om zo het (landelijk) beleid te beïnvloeden maar ook om een eigen aanpak uit te kunnen zetten. Vertrekpunt is om in eerste

instantie de focus te leggen op maatregelen aan de bron. Kosten-intensieve maatregelen op RWZI's worden pas overwogen als andere maatregelen niet voldoende bijdragen aan de oplossing van dit probleem of beduidend goedkoper zijn. Komende jaren wordt duidelijker wat de opgave is om invulling te geven aan de strategie 'schoon water' en daarnaast de risico's van nieuwe stoffen in het watersysteem te beperken en wat het perspectief is van de bronmaatregelen.

- *Visie Afvalwaterketen 2050*

Naast de impact van 'schoon water' op de afvalwaterketen, wordt ook gekeken welke trends er op de afvalwaterketen afkomen en welke ontwikkelingen er de komende jaren zijn die de inrichting van de afvalwaterketen kunnen beïnvloeden. Deze analyse in scenario's en de potentiële impact geeft een algeheel toekomstbeeld op de lange termijn van de afvalwaterketen. Dit toekomstbeeld biedt context en kader bij het maken van afwegingen voor toekomstige investeringen.

- *Indirecte lozingen*

De impact van indirecte lozingen op de (doelmatige) werking van de RWZI's is lastig in te schatten en te beteugelen, hetgeen ook is gebleken uit de calamiteit op de RWZI Winterswijk dit jaar. Bij de regulering van de indirecte lozingen zijn wij afhankelijk van de inliggende gemeenten/provincie als primair bevoegd gezag. De afspraken over de rolverdeling die in het verleden zijn gemaakt zullen worden geactualiseerd door met de gemeenten in gesprek te gaan en te informeren over ons belang.

- *Aandacht voor heffingen/discrepantie*

Het taakveld heffingen wordt verder geprofessionaliseerd, ten behoeve van het opsporen van lozingen die onvoldoende of niet worden aangeslagen voor belastingheffing. Hiermee ontstaat er ook ruimte voor onderzoek naar discrepantie waarvan het doel ook is om de heffingen rechtmatig te kunnen opleggen ('de vervuiler betaalt').

- *Slibstrategie*

In 2019 gaat het nieuwe contract voor slib-eindverwerking in. Onderdeel daarvan is partnering met de afnemer van het slib, waarin we constant zoeken naar verbeteringen voor beide partijen op het gebied van bedrijfsvoering, kosten en duurzaamheid.

Verder werken we de inzichten uit die de pilot Themista® Ephyra® heeft opgeleverd. Impact op slibreductie, gasproductie en efficiënte slibverwerking horen daarbij. Hiervoor worden business cases opgesteld. De samenwerking op Innofase op het gebied van energie (warmte en elektriciteit, smart grid) is een belangrijke kans voor het waterschap die een nadere uitwerking krijgt.

In het regeerakkoord van het kabinet is opgenomen dat de vrijstelling van afvalstoffenheffing voor zuiveringsslib komt te vervallen. De verwachting is dat deze maatregel vanaf 2020 ingevoerd wordt, wat een kostenverhoging zal geven.

- *Informatiemanagement van de Afvalwaterketen*

In 2018 is gestart met het opstellen van een visie op informatiemanagement in de afvalwaterketen. Dit proces vindt plaats in afstemming met externe stakeholders als gemeenten en bedrijven. In 2019 is gepland om deze visie vast te stellen en een eerste stap te zetten in de uitwerking van deze visie.

3.4.2 Samenwerking voor kostenbesparing

De afvalwaterbehandeling is nauw verweven met het rioolbeheer van gemeenten. We werken daarom samen met gemeenten aan een effectief en efficiënt afvalwaterbeheer. Ook willen we de kwetsbaarheid van het systeem verminderen en de kwaliteit verbeteren. Daarnaast kijken we samen met bedrijven en kennisinstellingen naar mogelijkheden om de zuivering van afvalwater goedkoper en duurzamer te maken

Doelstellingen Begroting 2019

Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen.

Maatregelen

Samenwerken in de afvalwaterketen

De afgelopen periode is vanuit het Bestuursakkoord Water gewerkt aan de ambitie om de doelmatigheid in de afvalwaterketen te vergroten. Dat leidt tot lastenvermindering voor waterschappen en gemeenten. In de praktijk blijkt dat de doelmatigheid van de afvalwaterketen sterk wordt beïnvloed door o.a. weersextremen en demografische ontwikkelingen. Om op deze ontwikkelingen te kunnen anticiperen, stellen we samen met gemeenten afvalwaterplannen op. Daarin wordt een visie opgenomen over hoe de toekomstige keten er voor een bepaalde zuiveringskring uit zal zien. In de samenwerking met gemeenten zien we een verbreding en integrale aanpak van onderwerpen. Deze worden vanuit de verschillende programma's gevoed.

Samen met de afvalwaterketenpartners werken we aan een effectieve en efficiënte afvalwaterketen met als uitgangspunt de afspraken uit het BestuursAkkoord Water (BAW). We voeren samen met de partners studies (o.a. OAS) uit, kijken naar foutieve aansluitingen en voeren het gesprek over indirecte lozingen en sanitatie in het buitengebied, sluiten (afval)waterakkoorden af en werken samen in (afval) waterteams. In de benadering van de partners werken we steeds meer in de geest van de Omgevingswet.

Er zijn diverse afspraken met bedrijven die afval- en/of restwater leveren en in toenemende mate groeit het aantal samenwerkingen waarin die grondstoffen, energie, water of biogas worden geleverd aan bedrijven. Deze dynamiek vraagt in 2019 een versteviging van het account- en/of contractmanagement. Ook de manier waarop wij met vragen van derden over het gebruik van energie en warmte omgaan moet het komende jaar gestroomlijnd worden.

De verbinding met partners (zoals kennisinstellingen, scholen en bedrijven) om kennis te vergroten en te delen blijft belangrijk. We focussen ons op regionale kansen en nemen plaats in belangrijke nationale netwerken.

3.4.3 Energieneutraal en circulaire economie

Het bestaande systeem van grondstoffen winnen, produceren, consumeren en afdanken - de lineaire economie - is eindig en niet duurzaam. Het waterschap wil bijdragen aan een circulaire economie, waarin afgedankte materialen en producten als grondstoffen in de kringloop blijven. De rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) kunnen een grote rol spelen in de overgang naar een circulaire economie. Denken in kringlopen moet gemeengoed worden.

Doelstellingen Begroting 2019

Het leveren van een bijdrage aan een circulaire economie door samen met bedrijven en andere partners te werken aan het terugwinnen van energie en grondstoffen uit afvalwater.

Maatregelen

Energie

De energietransitie zoals beschreven in hoofdstuk 2.2 heeft grote impact op de afvalwaterketen en levert een substantiële bijdrage aan de doelstellingen van de afvalwaterketen. Energie besparen en opwekken zijn vast onderdeel geworden in de bedrijfsvoering op de zuiveringen. In het investeringsvolume is rekening gehouden met investeringen in wind en zonne-energie en verhoging van opwekking uit biogas.

Grondstoffen

In hoofdstuk 2.4 is aangegeven wat de doelstellingen en maatregelen voor circulaire economie bij het waterschap zijn. Binnen de afvalwaterketen is een aantal maatregelen specifiek benoemd: In 2019 wordt de extractie van Kaumera in Zutphen een feit. Ook loopt het onderzoek om duurzamer om te gaan met afvalwater uit Doetinchemse industrie, hiervoor loopt een Interreg-subsidieaanvraag. We nemen actief deel aan netwerken en besteden nadrukkelijk tijd, geld en aandacht aan innovaties in binnen- en buitenland. In het kader hiervan loopt een pilot met CoRe op de RWZI Wehl.

3.4.4 Prestatie-indicatoren programma Afvalwaterketen

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2019	Stand per 31-12-2022
zuiveren afvalwater voor een schoon en gezond watersysteem	mate waarin de RWZI's voldoen aan de eisen in de maatwerkvoorschriften (in %)	98,5	98,5
	gemiddeld % fosfaatverwijdering RWZI's (gebiedsbreed)	75	75
	gemiddeld % stikstofverwijdering RWZI's (gebiedsbreed)	85	85
een effectieve en efficiënte (afval)waterketen	mate waarin doel uit BAW is bereikt (minder- meerkosten, in %)	> 85	100
	aantal zuiveringskringen dat gezamenlijk - waterketenplan/ afvalwaterplan heeft	1	13
benutten afvalwater t.b.v. een circulaire economie	aantal uitgevoerde studies t.a.v. winning grondstoffen en innovaties	-1)	-1)

1) Voortgang van de inhoudelijke ontwikkeling wordt in paragraaf 3.4.3 Energieneutraal en circulaire economie toegelicht.

De prestatie-indicatoren met betrekking tot het deelprogramma energie;

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2019	Stand per 31-12-2022
40% eigen energieopwekking	% duurzame energie	20%	40%
30% verbeteren energie- efficiëntie t.o.v. 2005	% energie efficiënter	15%	30%

De stand per 31-12-2019 laat een achteruitgang zien t.o.v. de actuele stand (2018). Dit heeft te maken met een verwachte toename van ons energieverbruik door extra activiteiten.

3.4.5 Lastenraming

Exploitatie:

Onderstaande tabel geeft de totale exploitatielasten van het programma weer.

Totale kosten		bedragen in € 1.000				
programma Afvalwaterketen	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Rente en afschrijving	14.735	14.778	14.981	15.502	15.541	16.186
Toegerekende salarissen	8.840	8.840	9.457	9.767	10.085	10.413
Directe kosten	22.578	22.578	26.738	27.970	28.539	29.151
Totaal lasten	46.153	46.196	51.176	53.239	54.165	55.750
Kapitaal opbrengsten	188	718	2.702	2.684	2.667	2.651
Directe opbrengsten	369	369	374	380	387	394
Totaal baten	557	1.087	3.076	3.064	3.054	3.045
Saldo programma (PPN)	45.596	45.109	48.100	50.175	51.111	52.705
Mutaties MJR en BURAP 2018-2						
Netto lasten		566	-504	-460	-474	-452
Totaal verwachte kosten Afvalwaterketen						
Saldo programma (MJR)	45.596	45.675	47.596	49.715	50.637	52.253

Risico's en onzekerheden;

Van een aantal ontwikkelingen die wij voorzien, is in dit stadium nog niet goed de impact op ons kosteniveau te berekenen. Daarom is het nodig deze goed te monitoren zodat wij tijdig kunnen anticiperen in het geval er mogelijk meerkosten ontstaan. Voor het programma afvalwaterketen gaat het om de volgende onzekerheden:

- De impact van de strategie Schoon Water betekent mogelijk een uitbreiding van zuiveringstrappen en daarmee samenhangende investering op onze RWZI's.
- Het omzetten van onze doelstelling van energieneutraliteit naar een CO2-ambitie, vanwege landelijk beleid, leidt mogelijk tot een grotere benodigde inspanning.
- Het opheffen van de vrijstelling van de heffing op zuiveringsslib uit RWZI's leidt mogelijk tot extra kosten.
- Uitwerking I-Strategie binnen het programma afvalwaterketen; hiervoor is nog geen investering opgenomen.

Investerings:

In de onderstaande tabel is het geraamde bruto/netto investeringsbedrag per clustering weergegeven. Tevens wordt er een doorkijk gegeven voor de meerjarenraming.

**Tabel geraamde investeringen
programma Afvalwaterketen**

bedragen in € 1.000

	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
1. Renovatie en vervanging	11.575	6.937	12.571	8.011	4.982	4.975
2. Slibstrategie	3.600	130	0	900	800	800
3. Energie	2.490	978	1.302	1.917	6.247	5.000
4. Grondstoffen	2.275	4.775	1.541	2.211	100	100
5. Schoon water	0				1.000	1.000
6. Bedrijfsvoering	465	641	1.714	782	678	678
Saldo programma bruto	20.405	13.461	17.128	13.821	13.807	12.553
Cofinanciering	-3.920	-1.760	-3.526	-1.600	-400	0
Investeringsvolume netto	16.485	11.701	13.602	12.221	13.407	12.553

De totale investeringsraming over de periode 2019-2022 is € 51,8 mln. Daarvan is € 27,1 mln. voor renovatie en vervanging. In projecten die terugverdieneffecten hebben, wordt € 20,9 mln. geïnvesteerd.

Toelichting investeringen;

- Het programma Afvalwaterketen omvat in 2019 een investeringsvolume van netto € 13,6 mln. en dat is in lijn met de PPN.
- In het investeringsvolume zijn de volgende relevante risico's en onzekerheden:
 - Bij het verleggen van persleidingen langs de A15 (ViA15) werken we met diverse partijen samen. Vertraging bij die partijen kan betekenen dat wij in de uitvoering ook moeten vertragen.
 - Bij de investeringen in energie is in deze begroting gerekend dat het waterschap de gehele investering doet. Er wordt echter nadrukkelijk ook gekeken naar andere financieringsmogelijkheden.
 - Grondstoffen: belangrijke voorwaarde voor de realisatie van de Kaamera-extractie is de afzet van het product. Bij het opstellen van de huidige investeringsraming is nog niet exact in beeld welke eisen aan het product worden gesteld. Wanneer de afzet definitief vastgelegd is, kan het ontwerp van de extractie-installatie en de daarbij horende investeringsraming worden aangescherpt.

3.5 Bedrijfsvoering

Omgevingswet

Het waterschap heeft voor de implementatie van de Omgevingswet twee strategische doelen:

1. In 2021 is het waterschap in staat te werken met de kerninstrumenten van de Omgevingswet en het digitaal stelsel.
2. De werkwijze van het waterschap in 2021 kenmerkt zich door integraliteit, samenwerking, klantgerichtheid en participatie.

Het implementatieprogramma van het waterschap is uitgewerkt in acht thema's. De thema's staan in verband met en tot elkaar. Deze thema's hebben een uitwerking in het digitaal stelsel. Dit vraagt om een verandering in werkwijze en vaardigheden van het waterschap dat voor alle thema's van belang is. De thema's zijn:

- Planvorming en samenwerking met provincies en gemeenten;
- Vergunningverlening;
- Toezicht en handhaving;
- Projecten waterschap;
- Duurzaam ondernemen;
- Waterschapsverordening;
- Beperkingengebieden;
- Legger en peilbesluiten ;
- Digitaal Stelsel Omgevingswet.

Tijdens het programma ontstaat een steeds concreter inzicht in wat de implementatie van de Omgevingswet behelst. Daarom zal het programma jaarlijks worden geactualiseerd en geconcretiseerd. De impact die de cultuurtransitie en de implementatie van de Omgevingswet heeft op personeel en organisatie, zal ook op reguliere wijze verwerkt worden in het strategisch personeelsplan, formatieplan, de meerjarenramingen en begrotingen. De kosten voor het waterschap voor de ontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet zullen in het kader van de I-strategie en de implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming nader worden geraamd en aangevraagd.

Strategische personeelsplanning

Het waterschap staat voor grote opgaven zoals omvangrijke projecten op het gebied van hoogwaterveiligheid, de digitale transformatie, energieneutraliteit, circulaire economie, klimaatadaptie, landelijke opgaven op het gebied van privacy, transparantie en dataveiligheid, het voldoen aan richtlijnen voor duurzame inkoop en ook de invoering van de Omgevingswet.

Tegelijkertijd zien we in tal van segmenten een krapper wordende arbeidsmarkt. De gemiddelde leeftijd bij de waterschappen (ook ons waterschap) is hoog, de digitale transformatie versnelt en de opgaven voor de waterschappen nemen toe. Vanuit de watervisie blijven we invulling geven aan de realisatie van onze ambities.

De ontwikkelingen op het gebied van personeel blijven aandacht vragen. Het waterschap ontwikkelt zich verder als netwerkorganisatie met een relatief beperkt aantal medewerkers. Soberheid en doelmatigheid blijft daarbij het uitgangspunt. In de PPN is al aangegeven dat het niet verantwoord is om alle opgaven met de huidige personele omvang en samenstelling aan te gaan. De positionering van het waterschap op tal van onderwerpen, het voldoen aan wetgeving en de ontwikkeling op nieuwe terreinen vraagt in het formatieplan 2019 een groei van ca. 18 fte. Een belangrijk deel daarvan (7 fte) hangt samen met het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) waarvan een groot deel van de kosten ten laste komen van het landelijke HWBP.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra)

Per 1 januari 2020 gaat de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren van kracht. Vanaf dat moment worden binnen de overheid cao's en arbeidsovereenkomsten naar burgerlijk recht afgesloten. De normalisering past bij de arbeidsverhoudingen van deze tijd. Een arbeidsovereenkomst is een beter uitgangspunt voor vertrouwen en gelijkwaardigheid tussen werkgever en werknemer. De huidige eenzijdige (ambtelijke) aanstelling brengt een ongelijkwaardige relatie met zich mee.

Een aantal voorbereidende stappen zijn inmiddels gezet. Ons waterschap wordt lid van de werkgeversvereniging (i.o.) die in het najaar 2018 het daglicht ziet. De bedoeling is dat – behalve waterschappen – ook gelieerde organisaties – zoals GBLT – lid kunnen worden van deze vereniging. Zij krijgen daarmee ook stemrecht.

In het najaar van 2018 starten ook de voorbereidingen voor de onderhandelingen die per 1 januari 2020 moet leiden tot een nieuwe cao. Procedures voor bezwaar en beroep vervallen omdat de Algemene Wet Bestuursrecht plaatsmaakt voor het Burgerlijk Wetboek. Ook medezeggenschapsverhoudingen zullen wijzigen. Interne regelingen en procedures worden Wnra-proof gemaakt en afgestemd op de nieuw af te sluiten cao. Vanaf 1 januari 2020 maakt de ambtelijke aanstelling plaats voor een privaatrechtelijke arbeidsovereenkomst.

Weet van water

Sinds de Watervisie en in navolging daarvan de veranderopgave, is het waterschap merkbaar en voelbaar anders gaan werken. Het belang van samenwerken, zowel intern als extern, is toegenomen en daarmee neemt de complexiteit toe. Ook in de communicatie.

Deze ontwikkelingen zijn aanleiding om Weet van water in het leven te roepen, een nieuwe corporate communicatiestrategie voor ons waterschap. Weet van water sluit aan bij de visie op communicatie en is daarmee geen nieuw verhaal, maar een concrete vertaling van deze visie.

Faciliteren van dialoog

Met Weet van water willen we een duidelijke kapstok bieden voor dialoog, zowel online als offline. Weet van water helpt om de veelheid aan onderwerpen en thema's aan elkaar te verbinden. De campagne staat niet op zichzelf, maar omarmt verschillende lopende thema's en onderwerpen en brengt deze waar nodig samen. Dat zorgt voor een groter waterbewustzijn, bij onze collega's, partners en inwoners.

Maatwerk voor verbinding

De invulling en opbouw van de campagne ontstaat gaandeweg. We kennen onze eigen agenda en bedoeling en hebben daarmee een vertrekpunt, maar het belang van gezamenlijke communicatie staat centraal. Dat betekent dat we als waterschap samen met onze partners invulling geven aan de campagne. We gaan op zoek naar lokaal maatwerk met de campagne als duidelijke kapstok. Van daaruit gaan we de dialoog over water aan en zoeken verbinding.

Ambassadeurs

Onze eigen collega's en bestuurders zijn al de ambassadeurs van het waterschap. Maar het is nog sterker als juist anderen in ons netwerk ons verhaal bekrachtigen of versterken. Met Weet van water willen we als waterschap ons netwerk proactief een podium bieden.

Vloerconstructie

Oplossingsrichting vloerconstructie kantoor Doetinchem

Een extern Bouwmanagementbureau (BBN adviseurs) heeft verschillende scenario's bekeken. Het waterschap kiest voor het scenario 'Versterken en beproeven' en wacht dus niet op de uitkomsten van het landelijke onderzoek naar de bollenplaatproblematiek. Dit betekent op hoofdlijnen:

- De versterkingsmaatregelen worden verder doorberekend door BBN en een constructeur. Hiervan verwachten we de uitkomsten aan het eind van 2018.
- Als het algemeen bestuur instemt met het investeringsvoorstel, dan starten de

versterkingsmaatregelen naar verwachting begin 2019.

- Na het versterken van de vloeren volgt de proefbelasting. Hiermee wordt aangetoond dat de vloeren over voldoende draagkracht beschikken om de veiligheid te garanderen.
- De 45 werkplekken in het gebouw, die nu tijdelijk niet belast worden, worden daarna weer in gebruik genomen.

Watermuseum

Aan het Nederlands Watermuseum zal in 2019, evenals in voorgaande jaren, een financiële bijdrage worden gedaan. Deze bijdrage maakt onderdeel uit van de Begroting 2019.

Subsidies

Het waterschap stelt voor het begrotingsjaar € 25.000 beschikbaar voor subsidieverlening. Conform artikel 1.2 van de subsidieverordening is dit het subsidieplafond als bedoeld in artikel 4.22 van de wet.

Doelstellingen meerjarenperiode

Omgevingswet

1. In 2021 is het waterschap in staat te werken met de kerninstrumenten van de Omgevingswet en het digitaal stelsel.
2. De werkwijze van het waterschap in 2021 kenmerkt zich door integraliteit, samenwerking, klantgerichtheid en participatie.

Doelstellingen Begroting 2019

Omgevingswet

- Samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving.
- Het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte voor de fysieke leefomgeving door een actieve en flexibele aanpak mogelijk te maken.
- Het vergroten van de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van het omgevingsrecht.
- Het versnellen en verbeteren van besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving.

Maatregelen

Omgevingswet

- Begin 2019 zal een geactualiseerde keur worden aangeboden (AB), waarmee actuele knelpunten uit de huidige keur worden opgelost.
- De beperkingengebieden (zones en gebieden waarvoor de regels van de waterschapsverordening gelden) worden onderdeel van de waterschapsverordening.
- Om de financiële risico's te beperken wordt het Digitaal Stelsel Omgevingswet in fasen uitgewerkt.
- Het implementatieprogramma bevat ook een tijdsplanning op het niveau van de verschillende thema's.

Risico's en onzekerheden

Tariefdifferentiatie wegen

Op dit moment speelt er een juridisch geschil tussen de provincie Flevoland en waterschap Zuiderzee-land inzake de tariefdifferentiatie wegen. Het geschil gaat over de vraag of het waterschap bij het opleggen van de aanslag voor wegen uit mag gaan van een groter oppervlak dan het daadwerkelijk verharde gedeelte.

Eind 2016 heeft rechtbank Overijssel uitspraak gedaan in een beroepszaak. De rechter is meegegaan in de stelling van de provincie dat de tariefdifferentiatie alleen mag worden berekend over het verharde deel van de weg. Eind 2017 heeft het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden de uitspraak van de rechtbank bevestigd. Inmiddels is tegen die uitspraak cassatie ingesteld bij de Hoge Raad. De uitspraak van de Hoge Raad wordt eind 2018 verwacht. Mocht de uitspraak wederom ongunstig uitpakken voor waterschap Zuiderzeeland, heeft dit vanaf 2019 ook financiële consequenties voor ons eigen waterschap.

Dividenduitkering Nederlandse Waterschapsbank

In de huidige begroting is een bate opgenomen voor dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). Deze bate is verantwoord onder de post dividend. In de PPN 2019-2022 is ook rekening gehouden met deze bate. Door de NWB is aangegeven dat ze een consistent dividend beleid willen voeren en dat ze vanaf het jaar 2019 weer dividend willen gaan uitkeren. Vandaar dat deze dividenduitkering meegenomen is in de PPN 2019-2022. Het uitkeren van het dividend is echter voor 2019 onderhevig aan een uitspraak van het Europees Hof of de NWB moet voldoen aan de Basel III normen. De uitspraak van het Hof is verplaatst naar eind 2018. Hierdoor ontstaat er onzekerheid over de uitkering van het dividend in 2019. Het uitstel heeft plaatsgevonden na het vaststellen van de PPN 2019-2022 waardoor dit een veranderde omstandigheid is en nu expliciet opgenomen wordt in de risicoparagraaf van de begroting. Het betreft voor het jaar 2019 een bedrag van € 4,0 mln. Voor de overige jaren is dit bedrag ook opgenomen, maar het risico van niet uitkeren als gevolg van de uitspraak van het Europees Hof is daarvoor aanzienlijk kleiner. Mocht het besluit van het Europees Hof nadelig uitvallen en er niet overgegaan wordt tot uitkering van het dividend van de NWB in 2019, dan zal in maart 2019 een voorstel volgen voor een begrotingswijziging.

De werkwijze van het waterschap in 2021 kenmerkt zich door integraliteit, samenwerking, klantgerichtheid en participatie.

Hoofdstuk 4

Exploitatiebegrotingen

4.1 Begroting naar programma's

bedragen in € 1.000

	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Programma Veiligheid	6.189	6.297	7.151	7.705	8.308	8.864
Programma Watersystemen	37.101	36.917	37.449	38.343	39.104	40.045
Programma Afvalwaterketen	45.597	45.675	47.596	49.715	50.637	52.253
Totaal programma's	88.887	88.889	92.196	95.763	98.049	101.162
Dekkingsmiddelen	89.748	90.742	96.039	100.890	104.945	109.211
Toevoeging / Onttrekking aan bestemming DFB	861	1.853	3.843	5.127	6.896	8.049
Toevoeging / Onttrekking aan reserves *)	0	0	0	0	0	0
Totaal begroting	0	0	0	0	0	0

- *) Toevoeging/onttrekking aan reserves is het saldo van de dekkingsmiddelen verminderd met de programmalasten.
Eventueel verschil is het gevolg van afrondingen.

4.2 Begroting naar kostendragers – taken

bedragen in € 1.000

<i>Beleidsvelden / kostendrager</i>	Rekening 2017	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Water- zuivering	Water- systemen
61-Planvorming	2.075	2.515	2.312	2.764	564	2.200
62-Aanleg en onderhoud waterkeringen	3.590	4.222	4.316	5.065	0	5.065
63-Inrichting en onderhoud watersystemen	18.053	18.680	18.467	19.287	0	19.287
64-Bouw en exploitatie zuiveringstechn. werken	32.999	35.360	35.732	39.277	39.277	0
65-Inrichting en onderhoud vaarwegen		0	0	0	0	0
66-Vergunningverlening en handhaving keur	682	737	720	1.065	0	1.065
67-Beheersen van lozingen	1.539	1.379	1.855	1.258	261	997
68-Heffen en invorderen	3.441	3.583	3.613	3.666	1.900	1.766
69-Bestuur en externe communicatie	3.066	3.222	3.329	3.197	1.759	1.439
60-Centrale ondersteuning	17.583	19.397	19.400	19.956	5.788	14.168
Onvoorzien		100	100	960	508	452
Incidentele lasten	672					
Innovatiefonds	115					
Subtotaal kosten	83.815	89.196	89.844	96.496	50.058	46.439
Dekkingsmiddelen						
Dividend Waterstromen en NWB		0	300	4.300	2.461	1.839
Rente eigen vermogen	299	309	340	0	0	0
Vrijval voorz. arbeidsgerelateerde verplichtingen	135					
Incidentele baten	201		315			
Totaal netto kosten	83.180	88.887	88.889	92.196	47.596	44.600
Belastingopbrengsten	86.409	91.948	92.942	98.305	52.344	45.962
Kwijtschelding	1.677	1.600	1.600	1.648	1.099	549
Oninbaar	1.004	600	600	618	412	206
Netto belastingopbrengsten	83.728	89.748	90.742	96.039	50.833	45.206
Resultaat voor bestemmen	548	861	1.853	3.843	3.237	606
Inzet bestemmingsreserve innovatiefonds	115					
Toevoeging / Onttrekking aan bestemming DFB	663	861	1.853	3.843	3.237	606
Toevoeging / Onttrekking aan reserves			0			
Resultaat na bestemmen	0	0	0	0	0	0

4.3 Begroting naar kosten- en opbrengstsoorten

bedragen in € 1.000

Lasten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Rente	10.048	9.835	9.512	9.138	8.786	8.619
Afschrijving	17.165	18.397	19.375	20.886	21.669	23.084
Personeelslasten	26.492	27.645	29.732	30.593	31.480	32.394
Gebruiksgoederen	3.242	3.068	2.267	2.134	2.172	2.214
Verbruiksgoederen	1.766	1.915	1.795	1.824	1.857	1.894
Energie	3.740	4.025	4.214	4.435	4.518	4.597
Huren/pachten etc.	277	611	672	683	695	709
Verzekeringen/belastingen	711	819	874	675	687	701
Onderhoud door derden	7.161	8.606	10.451	10.840	11.042	11.267
Overige diensten en bijdragen door/aan derden	19.012	19.528	22.705	23.866	24.355	24.897
Oninbaar	1.004	600	618	637	656	676
Kwijtschelding	1.677	1.600	1.648	1.697	1.748	1.800
Mutatie arbeidsgelateerde voorziening						
Mutatie voorziening natuurterreinen						
Onvoorzien		100	960	1.009	1.049	1.092
Inzet educatie is beleven						
Inzet innovatiefonds	115					
Incidentele lasten	672	0	0	0	0	0
Subtotaal	93.082	96.748	104.823	108.417	110.714	113.944

Baten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Dividend	300	0	4.300	4.300	4.300	4.300
Rente eigen vermogen	299	309	0	0	0	0
Rente hypotheke u/g	377	107	291	267	247	228
Baten salarissen sociale lasten	185	0	0	0	0	0
Geactiveerde personeelslasten	3.330	3.000	3.350	3.350	3.350	3.350
Opbrengst goederen, werken en diensten voor derden	330	283	405	392	395	398
Opbrengst uit eigendommen	151	82	103	105	106	109
Bijdragen van derden	1.913	1.879	1.912	1.906	1.863	1.921
Dekkingsmiddelen, belastingen	86.409	91.948	98.305	103.224	107.349	111.687
Vrijval voorziening natuurterreinen	135					
Incidentele baten	201					
Subtotaal	93.630	97.609	108.666	113.544	117.610	121.993
Resultaat voor bestemming	548	861	3.843	5.127	6.896	8.049
Inzet bestemmingsreserve	115					
Toevoegen bestemming DFB	663	861	3.843	5.127	6.896	8.049
Resultaat na bestemming	0	0	0	0	0	0

Hoofdstuk 5

Verplichte paragrafen

5.1 Uitgangspunten en normen

Financiële uitgangspunten

De financiële uitgangspunten in de Begroting 2019 en de Meerjarenraming 2019-2022 zijn conform de uitgangspunten zoals genoemd in de Perspectievennota 2019-2022. Deze zijn:

	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Rente omslagpercentage	2,65%	2,67%	2,51%	2,35%	2,21%	2,12%
Loonkostenstijging personeel	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%
Inflatie overige kosten	1,20%	1,20%	1,40%	1,60%	1,80%	2,00%

Afschrijvingstermijnen

De afschrijvingstermijnen zijn gebaseerd op de verwachte gemiddelde economische gebruiksduur. In het kader van DFB (afbouw schulden) willen we de discussie aangaan over de afschrijvingstermijnen. Tot die tijd worden de huidige afschrijvingstermijnen gehanteerd. Deze zijn hieronder aangegeven.

Immateriële vaste activa	# jaren
Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma	35
Bijdrage aan activa van derden	35
Bestuursverkiezingen	4
Overige immateriële vaste activa	5
Materiële vaste activa	# jaren
Waterkeringen, incl. aankoop grond en kunstwerken	50
Watergangen, incl. aankoop grond, kunstwerken en waterbodemsaneringen	35
Persleidingen	35
Gemalen incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Baggeren watergangen en vaarwegen	diverse
Rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Kantoorgebouwen en werkplaatsen, incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Bruggen en wegen	50
Inventaris (kantoren en werkplaatsen)	10
Tractie (auto's, boten en machines)	7
Automatisering (hard- en software)	5
Verkiezingen	4
Overige gronden (niet als infrastructuur)	Geen

Wijze van afschrijven

De investeringen worden lineair afgeschreven, gebaseerd op de te verwachten levensduur. Vanaf 2017 wordt gestart met afschrijven in het jaar volgend op het jaar van realisatie van de investering.

Kapitaalslasten

De netto-kapitaalslasten dalen ten opzichte van de Begroting 2018 met € 3,5 mln. In de Begroting 2019 is € 4,0 mln. aan dividend opgenomen van de Nederlandse Waterschapsbank en € 0,3 mln. van Waterstromen B.V. De afschrijvingslasten stijgen ten opzichte van 2018 met € 1,0 mln. als gevolg de afschrijvingslasten op nieuwe investeringen. De rentelasten dalen met ca. € 0,2 mln.

Personeelslasten

De personeelslasten zijn berekend op basis van 373,3 fte inclusief 4,0 fte in het kader van de Participatiewet. Dit is een stijging van 18,3 fte in het kader van de Strategische Personeelsplanning (zie paragraaf 3.5). Uitgangspunt is dat de in het begrotingsjaar 2018 jaarlijks met 3% geïndexeerde personeelslasten voor loon-, pensioen- en overige personeelsontwikkelingen wordt gecontinueerd.

Overige lasten

De overige lasten stijgen t.o.v. de Begroting 2018 met circa € 4,2 mln., deze lastenstijging is bij de PPN 2019-2022 ontstaan als gevolg van onze doelstellingen, de ambities en de landelijke ontwikkelingen die op ons waterschap afkomen.

Onvoorzien

Op grond van artikel 99, lid 2 van de Waterschapswet bevat de begroting mede een bedrag voor onvoorzien uitgaven. Dit zijn uitgaven waarvan de aard en omvang nog niet zijn in te schatten. Het staat het waterschap vrij de hoogte van dit bedrag te bepalen voor de begroting.

De post Onvoorzien is met ingang van 2018 gefaseerd verhoogd naar € 100.000 en wordt met ingang van begrotingsjaar 2019 gekoppeld aan de verwachte belastingopbrengsten. Hiervoor wordt 1,0% geraamd.

5.2 Lopende en voorgenomen investeringen

De lopende en voorgenomen investeringen zijn in de programma's opgenomen (paragrafen 3.2.6, 3.3.3 en 3.4.5). Het beschikbaar stellen van de investeringskredieten geschiedt door het bestuur op basis van afzonderlijke investeringsvoorstellen.

5.3 Financiering

Wet Financiering decentrale overheden

Wanneer Waterschap Rijn en IJssel vreemd vermogen aantrekt, is het gebonden aan de financieringsvoorschriften die zijn vastgesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido).

De Wet Fido heeft, kort gezegd, tot doel een solide financiering en de kredietwaardigheid van de decentrale overheden te bevorderen.

Om die doelstellingen te toetsen hanteert de wet twee instrumenten:

- de kasgeldlimiet om het renterisico te beperken bij financiering met kort geld (< 1 jaar);
- de renterisiconorm om het renterisico te beperken bij financiering met lang geld (> 1 jaar).

De kasgeldlimiet geeft aan tot welk bedrag lagere overheden hun activiteiten met 'kort geld' mogen financieren. Voor waterschappen is die limiet bepaald op 23% van het begrotingstotaal. De kasgeldlimiet bedraagt € 24,1 mln., in 2019 oplopend tot € 26,2 mln. in het jaar 2022.

De renterisiconorm is ingevoerd om de looptijden van langlopende leningen te spreiden en daardoor de renterisico's te beperken. Het bedrag aan aflossingen en het leenbedrag dat in aanmerking komt voor renteherziening mag de renterisiconorm niet overschrijden. Voor de waterschappen is deze norm bepaald op 30% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm bedraagt € 31,4 mln. in 2019 oplopend tot € 34,2 mln. in het jaar 2022.

Treasury

Ook schrijft de Wet Fido voor dat lagere overheden een treasurystatuut moeten hebben. Het algemeen bestuur heeft in 2014 het in december 2011 vastgestelde Treasurystatuut Waterschap Rijn en IJssel aangepast. In het treasurystatuut is het beleidskader vastgelegd waarbinnen de treasuryfunctie wordt uitgeoefend. Volgens artikel 6.3 van het Treasurystatuut Waterschap Rijn en IJssel krijgt het college van dijkgraaf en heemraden de bevoegdheid leningen aan te trekken of middelen uit te zetten conform de bepalingen in de treasuryparagraaf. Het college kan conform artikel 7 van het treasurystatuut de lijndirecteur machtigen om de daadwerkelijke transacties te verrichten.

Ontwikkelingen binnen en buiten het waterschap

De interne en externe ontwikkelingen die in 2019 en de volgende jaren van belang zijn voor de bedrijfsvoering zijn beschreven in het hoofdstuk 3.5. De kasstromen voor de exploitatie en de investeringen die hieruit voortvloeien, zijn vertaald in een liquiditeitsbegroting.

Op 15 maart 2016 heeft het algemeen bestuur mandaat verleend aan het college van dijkgraaf en heemraden om de vervallen vaste geldleningen tot en met 2023 te herfinancieren met uitgestelde stortingsdatum. Deze leningen zijn afgesloten met looptijden rond de 40 jaar. Het gemiddeld rentepercentage van de afgesloten leningen bedraagt 2,0%. Hierdoor hebben we gedurende lange tijd veel zekerheid gekregen over de rentelasten tegen een lage premie.

Uitkomsten liquiditeitsbegroting

De liquiditeitsbegroting geeft de verwachte ontvangsten en uitgaven weer voor 2019. Als er geen leningen worden aangetrokken, is de financieringsbehoefte aan het einde van 2019 ca. € 55,0 mln. Om aan de kasgeldlimiet te voldoen moet minimaal € 26,0 mln. met 'lang geld' worden gefinancierd. Deze lening is in 2016 en 2017 afgesloten met uitgestelde stortingsdatum. Het resterende deel van de financieringsbehoefte (€ 29,0 mln.) wordt in eerste instantie met kasgeld gefinancierd. Indien nodig wordt het kasgeld geconsolideerd naar een langlopende lening.

Leningenportefeuille

Naast het sturen op sluitende baten en lasten hanteert een waterschap een investeringsagenda. Voor nieuwe investeringen moet geld worden geleend, als deze niet met eigen geld kunnen worden gefinancierd. Daarmee ontstaan nieuwe schulden die jaarlijks oude leningen op bezit aflossen. Doordat het jaarlijkse investeringsvolume bij ons waterschap hoger is dan de jaarlijkse afschrijving op bestaande investeringen neemt de schuldpositie ieder jaar toe. Dit thema is in 2016 voorgelegd voor bestuurlijke besluitvorming met het Bestuursakkoord als uitgangspunt. Het college heeft de ambitie om de schuldtenlast aan het eind van deze bestuursperiode niet meer te laten toenemen.

In 2019 moet € 26,6 mln. worden afgelost op de lopende leningen. Voor de periode 2019-2022 rekenen we, conform de perspectievennota, met een renteomslag van 2,51% in 2019 aflopend naar 2,12% in 2022. Onderstaande tabel toont ter informatie de schuldpositie van het waterschap.

Ontwikkeling

duurzame financiering

bedragen in € 1.000

	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Investeringsvolume	32.348	28.032	29.423	30.805	30.329	30.145
Vrijval kapitaallasten	18.397	18.347	19.375	20.886	21.669	23.084
Niet kostendeekkende tarieven (uit reserve)	-861	-1.853	-3.843	-5.127	-6.896	-8.049
Onttrekkingen aan voorzieningen	1.250	1.250	322	300	300	300
Ontwikkeling	14.339	9.082	6.527	5.092	2.064	-688
Totale financiering op 31 december	387.483	387.348	393.875	398.967	401.031	400.343

Ondanks dat de schuldpositie in absolute zin stijgt, is de verwachting dat de schuldquote (% schuld van de begroting) de komende jaren gaat dalen. Dit gebeurt mede door de inzet van de benodigde tariefstijging. De schuldquote daalt de komende planperiode tot 358%, dit is een daling van 61% ten opzichte van de start van de planperiode (prognose 2018).

	Begroting 2018	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Schuld in % van de begroting (schuldquote)	422%	419%	401%	387%	374%	358%

5.4 Weerstandsvermogen - Bestemmingsreserves en voorzieningen

5.4.1 Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit voorziet in het vermogen om niet-structurele financiële tegenvallers op te vangen, zodat de waterschapstaken ongestoord voortgezet kunnen worden. De Waterschapswet stelt een analyse van de weerstandscapaciteit met ingang van 2009 verplicht.

Waterschap Rijn en IJssel herijkt jaarlijks het risicoprofiel d.m.v. een risicoanalyse. Op basis van het risicoprofiel, dat altijd een momentopname is, wordt bepaald hoeveel geld nodig is om de gevolgen van risico's te financieren. Zodra risico's werkelijkheid worden, moet er een buffer zijn om weerstand te bieden tegen financiële tegenvallers; dit is de minimaal benodigde weerstandscapaciteit. De risicoanalyse brengt niet-structurele financiële risico's in kaart. De weerstandscapaciteit resulteert door per gebeurtenis de kans van optreden te vermenigvuldigen met de maximale financiële schade; het financiële risico is het resultaat (risico = kans x schade).

De minimaal benodigde weerstandscapaciteit voor de meerjarenraming 2019-2022 is bepaald op € 2,7 mln. Hieronder is deze buffer per waterschapstaak weergegeven. Tevens toont het overzicht de benodigde weerstandscapaciteit conform de PPN 2019-2022 en de Begroting 2019.

bedragen in € 1.000

	Zuiverings- beheer	Watersysteem- beheer	Totaal
Weerstandscapaciteit PPN 2019-2022 en	1.224	1.450	2.674
Weerstandscapaciteit MJR 2019-2022	1.224	1.450	2.674
Beschikbaar weerstandscapaciteit 01-01-2019	1.224	1.450	2.674
Beschikbaar weerstandscapaciteit 31-12-2019	1.224	1.450	2.674

Risicobeheer

Het waterschap loopt een aantal risico's voor onverzekerde en onverzekerbare schades, zoals bijvoorbeeld overstromingen, droogte, het uitvallen van RWZI's, e.d. Dergelijke risico's behoren tot de normale taakuitoefening en zijn opgenomen in de minimaal benodigde weerstandscapaciteit.

De afgelopen jaren heeft het waterschap veel vooruitgang geboekt bij het beheersen van risico's. oZo is onder andere het systeem voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen verbeterd, is er een adequate verzekeringsportefeuille samengesteld, voldoet het waterschap aan de regels van good governance en is er gewerkt aan het verbijzonderen van de interne controle. e.

Tevens zijn de meeste processen en procedures vastgelegd en op elkaar afgestemd, waardoor risicobeheersing sterk is verbeterd. Onderdelen van ons waterschap zijn hiervoor gecertificeerd. Uiteraard is dit een continu proces, waardoor er ook de komende jaren verder geoptimaliseerd wordt.

Risicomanagement

Er is steeds meer aandacht voor risicobeheersing en dit werkt door op de organisatie. Binnen het directieteam worden de resultaten van een eerste verkenning besproken, om vervolgens gezamenlijk de scope, focus en toon van het implementatietraject te bepalen. Risicomanagement is een organisatiebreed onderwerp, dat ook is benoemd in het kader van strategische personeelsplanning. Het kent vele invalshoeken: van zorgplicht, regelgeving en certificeringen tot organisatieontwikkelingen en operationele processen. In onze benadering staat de balans tussen risicobeheersing en ondernemerschap centraal. Ook het managementteam wordt actief betrokken bij het implementatietraject. In de bestuurlijke informatievoorziening worden naast financiële risico's ook bestuurlijke risico's en bedrijfsrisico's onderkend (politieke risico's, imagoschade, juridische aspecten, informatieveiligheid). Op de afdeling control zal ook meer specialistische kennis ingezet gaan worden zodat we de komende jaren verder kunnen blijven optimaliseren.

Gevolgen invoering van de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet Hof)

In 2013 is de wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) aangenomen. Deze wet moet ervoor zorgen dat ons land gezonde overheidsfinanciën kent. Dat betekent dat de schulden van de totale Nederlandse overheid mogen niet te hoog mogen worden en dat heeft ook effect op ons waterschap.

De inzet van het kabinet is om de ruimte voor de decentrale overheden te laten dalen tot 0,3% van het BBP. Er is geen afzonderlijke afspraak over de verdeling van het normeringspercentage voor de waterschappen. De decentrale overheden hebben aangegeven dat om de kerntaken te kunnen blijven uitvoeren, er naar hun oordeel 0,5% structurele ruimte nodig is. In het financieel akkoord tussen het Rijk en de decentrale overheden is afgesproken dat wordt afgezien van een sanctie op overschrijding van het EMU-saldo, zolang er geen sanctie uit Europa volgt.

5.4.2 Bestemmingsreserves

Waterschap Rijn en IJssel kent één algemene reserve per taak en drie bestemmingsreserves (Innovatiefonds, Educatie is beleven en Duurzaam Financieel Beleid). Een deel van de algemene reserve is bestemd als minimaal benodigde weerstandscapaciteit. Het merendeel is gekwantificeerd als vrij besteedbare reserve. Ons waterschap hanteert voor de reserves de volgende uitgangspunten:

- Het rentevoordeel eigen vermogen wordt niet toegevoegd aan de reserves, maar komt ten gunste van de lopende exploitatie.
- Het waterschap is terughoudend bij het vormen van bestemmingsreserves.
- De inzet van het batig resultaat voor bestemming wordt na aanvulling van het weerstandsvermogen toegevoegd aan de bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid.

Onderstaand overzicht toont het geprognosticeerde verloop van de vrij inzetbare reserves.

bedragen in € 1.000

	Zuiverings- beheer	Watersysteem- beheer	Totaal
Vrij inzetbare reserves per 01-01-2018	844	2.962	3.806
Verwacht resultaat 2018 voor bestemming	1.593	260	1.853
Toevoeging/onttrekking bestemmingsreserve	1.593	260	1.853
Vrij inzetbare reserves per 31-12-2018	844	2.962	3.806
Mutatie benodigde weerstandscapaciteit 2019	0	0	0
Vrij inzetbare reserves per 01-01-2019	844	2.962	3.806
Resultaat 2019 voor bestemming	3.237	606	3.843
Toevoeging/onttrekking bestemmingsreserve	3.237	606	3.843
Vrij inzetbare reserves per 31-12-2019	844	2.962	3.806
Bestemmingsreserve DFB per 31-12-2019	5.383	976	6.359

5.4.3 Voorzieningen

Voorzieningen hebben een lasten karakter en worden getroffen voor toekomstige uitgaven waarvan de oorzaak zich nu voordoet of al heeft voorgedaan. De meest aansprekende situaties om voorzieningen te treffen zijn:

- Lasten voor volgende begrotingsjaren waarvan de oorsprong ligt in het lopende jaar of de jaren daarvoor.
- Toekomstige verplichtingen en verliezen per balansdatum, waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten.
- Risico's bij toekomstige verplichtingen en verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten.

Het waterschap heeft een voorziening voor arbeidsgelateerde verplichtingen. Deze voorziening is opgebouwd uit:

- Voorziening wachtgeld voormalig bestuurders. Dit betreft een werkloosheidsuitkeringsregeling voor voormalige bestuurders.
- Voorziening latente pensioenverplichtingen bestuurders. Dit betreft de voorziening voor de pensioenopbouw van huidige en voormalige bestuurders die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt.
- Voorziening pensioenverplichtingen bestuurders. Dit betreft de voorziening voor de pensioenopbouw van (voormalige) bestuurders die de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt;
- Voorziening bovenwettelijke WW. Het waterschap is eigenrisicodragers voor de werkloosheidswet.

Het verwachte verloop van de voorzieningen is als volgt:

bedragen in € 1.000

	Zuiverings- beheer	Watersysteem- beheer	Totaal
Voorzieningen 31 december 2017	2.157	2.331	4.488
Verwachte vermeerdering / vermindering 2018	-376	-874	-1.250
Voorzieningen 31 december 2018	1.781	1.457	3.238
Verwachte vermeerdering / vermindering 2019	-177	-145	-322
Voorzieningen 31 december 2019	1.604	1.312	2.916

5.5 Waterschapsbelastingen

Algemeen

Met de invoering van de Waterschapswet zijn sinds 1 januari 2009 nieuwe regels van kracht om de bijdragen van de diverse categorieën belanghebbenden in de lasten van het watersysteembeheer vast te stellen. In de wet is tevens vastgelegd dat eens in de vijf jaar een herberekening van de waardeverhouding binnen watersysteembeheer moet plaatsvinden.

De verdeling van de (watersysteembeheer)lasten in de meerjarenraming 2019-2022 is gebaseerd op de kostentoedelingsverordening die sinds 1 januari 2017 van kracht is.

Met de netto lasten per waterschapstaak vermeerderd met kwijtschelding/oninbaar en de geraamde belastingeenheden wordt het tarief per omslag of heffingseenheid berekend.

Het voorgestelde tarief wordt berekend door de vastgestelde 2018-tarieven te verhogen met 3%.

In de volgende paragrafen is dit per waterschapstaak uitgewerkt.

5.5.1 Waterzuiveringsheffing

Voor de taak waterzuiveringsbeheer geldt één belastingcategorie die is vastgelegd in de Verordening op de zuiveringsheffing Waterschap Rijn en IJssel 2019. Om de lasten voor het zuiveren van afvalwater te bestrijden, wordt een directe belasting opgelegd, de zuiveringsheffing. Hier geldt het principe 'de vervuiler betaalt'.

De prognoses voor de ontwikkeling van vervuilingseenheden (VE's) hebben in de komende periode een positief effect op de zuiveringsheffing. Al zal dit effect gematigder zijn dan in de PPN reeds was becijferd. De ontwikkeling van VE's bij woonruimten laat op basis van de meest recente realisatiecijfers een conservatievere groei zien. De ontwikkeling van VE's bij de bedrijven laat een stabiel beeld zien, meestijgend met de conjunctuur.

Daarom stellen we voor uit te gaan van de eenheden als hieronder aangegeven.

bedragen in € 1.000

	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Belastingopbrengsten incl. kwijtschelding en oninbaar Zuiveringsbeheer	47.268	50.833	53.660	55.513	57.417
Netto kosten	45.675	47.596	49.715	50.638	52.253
Onttrekking/toevoeging bestemming DFB	1.593	3.237	3.945	4.875	5.164

<i>Waterzuiveringsheffing in eenheden</i>	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
VE's Bedrijven – meetbedrijven	214.200	256.241	275.791	275.741	275.691
VE's Bedrijven - overig bedrijven	123.000	124.230	125.472	126.727	127.994
VE's Woonruimten	624.900	628.660	632.170	635.430	638.440
	962.100	1.009.131	1.033.433	1.037.898	1.042.125

*Voorgestelde tarieven
per vervuilingseenheid*

	Begroting 2018	Begroting 2019	Eenheid
Vastgestelde / voorgestelde tarieven	€ 50,36	€ 51,87	VE

5.5.2 Watersysteemheffing

Bij de toedeling van de netto lasten voor de verschillende categorieën binnen de taak Watersysteembeheer is rekening gehouden met de kostentoedelingsverordening watersysteembeheer waterschap Rijn en IJssel 2017. De percentages in de verordening zijn met sinds 2017:

<i>Kostentoedeling</i>	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur
% verdeling van de belastingcategorieën	37,0%	47,3%	15,4%	0,3%

*Verdeling belastinginkomsten
per categorie*

bedragen in € 1.000

	Totaal	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur	Directe lozers
Begroting 2018	43.934	15.962	20.715	6.817	107	332
Begroting 2019	45.962	16.446	21.991	6.975	109	441

De prognose voor de ontwikkeling van de WOZ-waarde is gebaseerd op gegevens van de Waarderingskamer. De komende jaren blijft de woningmarkt aantrekken in lijn met de landelijke trend. De verwachting is dat deze stijging in ons beheergebied gematigder zal zijn dan in het westen van het land. Daarom wordt vanaf 2019 uitgegaan van een jaarlijkse WOZ-waardestijging van 3%. Bij de ingezetenen is de prognose licht verlaagd op basis van de meest recente realisatiecijfers over 2018.

Totale belastingopbrengsten en onttrekking aan de reserves

Onderstaand overzicht toont de totale belastingopbrengsten en onttrekkingen/toevoegingen aan de reserves op basis van de voorgestelde tarieven. De prognoses voor de eenheden 2018 en verder zijn op basis van recente gegevens van GBLT geactualiseerd. Deze gewijzigde inzichten leiden tot licht lagere belastinginkomsten voor 2019 en de jaren erna.

In 2019 wordt belasting geheven volgens de tariefstijging. Deze tarieven zijn gebaseerd op de PPN en het besluit rondom Duurzaam Financieel Beleid voor afbouw van onze schulden.

bedragen in € 1.000

	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Belastingopbrengsten incl. kwijtschelding en oninbaar Watersysteembeheer	43.474	45.206	47.230	49.432	51.794
Netto kosten	43.214	44.600	46.048	47.411	48.909
Onttrekking/toevoeging bestemming DFB	260	606	1.182	2.021	2.885

WOZ-waarde in € 1.000

<i>Watersysteemheffing in eenheden</i>	Prognose 2018	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Gebouwd buitendijks in WOZ-waarde	227.000	233.810	240.824	248.049	255.490
Ongebouwd buitendijks in # ha	2.539	2.539	2.539	2.539	2.539
Ongebouwd WEGEN buitendijks in # ha	55	55	55	55	55
Ingezetenen in # woonruimte	266.900	268.500	269.850	270.950	271.800
Gebouwde eigendommen in WOZ-waarde	70.286.429	72.518.926	74.832.542	77.230.136	79.714.664
Ongebouwde eigendommen in # ha	111.637	111.137	110.637	110.137	109.637
Ongebouwd WEGEN in # ha	8.871	8.871	8.871	8.871	8.871
Natuur in # ha	31.903	31.903	31.903	31.903	31.903
Directe lozers	12.100	8.500	6.500	6.500	6.500

Tarieven / percentages per categorie

De voorgestelde tarieven worden berekend door de vastgestelde 2018-tarieven te verhogen met 3%.

Voorgestelde tarieven / percentages per categorie

Categorie	Vastgesteld tarief / percentage 2018	Voorgesteld tarief / percentage 2019
Gebouwd buitendijks	0,0074%	0,0076%
Ongebouwd buitendijks	€ 13,07	€ 13,46
Ongebouwd wegen buitendijks	€ 26,14	€ 26,92
Ingezetenen	€ 59,47	€ 61,25
Gebouwde eigendommen	0,0294%	0,0303%
Ongebouwde eigendommen	€ 52,27	€ 53,84
Ongebouwd wegen	€ 104,55	€ 107,69
Natuur	€ 3,33	€ 3,43
Directe lozers	€ 50,36	€ 51,87

5.5.3 Kwijtschelding en oninbaar

Kwijtschelding

Het waterschap hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsnorm. Dit betekent dat in de regel een volledige kwijtschelding wordt verleend aan belastingschuldigen met een inkomen op of onder het bijstandsniveau. In art. 1 van de verordening is geregeld dat kwijtschelding alleen van toepassing is op de zuiverings- en verontreinigingsheffing en op watersysteemheffing voor ingezetenen. In lijn met de PPN is voor kwijtschelding in de meerjarenraming 2019-2022 gerekend met € 1,6 mln. oplopend tot € 1,8 mln. in 2022.

Oninbaar

Niet alle opgelegde aanslagen kunnen worden ingevorderd. Om uiteenlopende redenen moet soms worden geconcludeerd dat betaling van de aanslagen niet kan worden afgedwongen (faillissement/schuldsanering) of dat uit doelmatigheidsoverwegingen moet worden afgezien van verdere pogingen tot invordering.

In de Waterschapswet is geregeld dat het dagelijks bestuur van het waterschap de belasting geheel of gedeeltelijk oninbaar kan verklaren. Deze bevoegdheid is overgedragen aan het dagelijks bestuur van het GBLT. Voor oninbaar wordt conform de PPN uitgegaan van € 0,6 mln., in 2019 oplopend naar € 0,7 mln. in 2022.

5.6 Incidentele baten en lasten

Voor het begrotingsjaar 2019 worden er geen incidentele baten en of lasten voorzien.

5.7 Kostentoerekening

De toerekening van de lasten (kapitaallasten, personeelslasten en overige lasten) naar beleidsproducten vindt plaats volgens de uitgangspunten zoals beschreven in de BBP-systematiek. De personeelslasten worden verdeeld op basis van de werkelijk bestede uren.

De lasten van de ondersteunende beheerproducten zijn volgens het kostenveroorzakingsprincipe toegerekend aan de taken van het waterschap. Zo worden de lasten van automatisering volgens de verdeelsleutel 'aantal geautomatiseerde werkplekken' en de lasten van het personeelsbeleid en –beheer volgens de sleutel 'aantal formatie-eenheden' verdeeld.

Behoort het kostenveroorzakingsprincipe niet tot de mogelijkheden (bijvoorbeeld bij het beleids- en beheersinstrumentarium), dan wordt er een methodiek gehanteerd waarbij de verdeling naar rato van het aandeel van de netto lasten plaatsvindt. In deze meerjarenraming zijn de ondersteunende beheerproducten volgens onderstaand schema toegerekend.

Toerekening naar taken

Omschrijving	Verdeelsleutel
Management en organisatie	naar rato directe kosten en/of FTE's
Beleids- en beheersinstrumentarium	naar rato directe kosten
Informatisering	aantal geautomatiseerde werkplekken
Facilitaire zaken	
- huisvesting en interne faciliteiten	aantal geautomatiseerde werkplekken
- bemonstering en analyse	kostenveroorzakingsprincipe
- centrale tractie	naar rato machine-uren
- reststoffen en projecten	kostenveroorzakingsprincipe
Onvoorzien	naar rato omzet

5.8 Verbonden partijen

Door middel van verbonden partijen kunnen (beleids)voornemens van het waterschap tot uitvoering worden gebracht. In verband met bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en daarmee verband houdende mogelijke risico's moet in de begroting een paragraaf worden opgenomen waarin aandacht wordt besteed aan de verbonden partijen (een rechtspersoon, waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft). De volgende rechtspersonen kunnen worden aangemerkt als verbonden partij:

Aqualysis

Vestigingsplaats	Zwolle
Doelstelling	Aqualysis is een waterlaboratorium dat zich richt op chemisch, hydrobiologisch en bacteriologisch onderzoek.
Ontwikkelingen	De hoogte van de bijdrage wordt jaarlijks bepaald op basis van de werkelijk afgenomen diensten, uitgedrukt in ILOW-punten. De bijdrage van ons waterschap aan Aqualysis voor 2019 is begroot op € 0,8 mln.
Financiële bijdrage	Het jaarresultaat wordt verrekend met de deelnemende partijen.
Risico	Geen
Financieel belang	Het bestuur van Aqualysis bestaat uit vijf bestuursleden; elk bestuurslid vertegenwoordigt een deelnemend waterschap.
Bestuurlijk belang	Zwolle

Waterstromen B.V.

Vestigingsplaats	Lochem
Doelstelling	Op 30 september 1999 heeft het algemeen bestuur besloten om Waterstromen B.V. op te richten met als doel het ondernemen van activiteiten, die niet tot de kernactiviteiten van het waterschap behoren. Waterstromen B.V. voert marktactiviteiten uit op het gebied van afvalwaterzuivering.
Ontwikkelingen	De financiële positie van Waterstromen B.V. is de afgelopen jaren verbeterd. Het eigen vermogen groeide en het vreemd vermogen is verminderd.
Financiële bijdrage	Zie hiervoor Financieel belang.
Risico	Het aandelenkapitaal bedraagt per 1 januari 2018 € 9,0 mln.
Financieel belang	Het waterschap is enig aandeelhouder en heeft een aandelenkapitaal van € 9,0 mln.

Euregio

Vestigingsplaats	Gronau (D)
Doelstelling	De Euregio heeft als taak de regionale grensoverschrijdende samenwerking van haar leden te bevorderen, te ondersteunen en te coördineren.
Ontwikkelingen	Per 1 januari 2016 is het gemeenschappelijk grensoverschrijdend openbaar lichaam Euregio opgericht.
Financiële bijdrage	De bijdrage van ons waterschap bedraagt € 0,009 mln. per jaar.
Risico	Geen
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	De Euregio heeft twee bestuurslagen t.w. een Algemeen bestuur en een Raad. De Euregio-Raad bestaat uit 84 vertegenwoordigers, 42 uit Duitsland en 42 uit Nederland. Ons waterschap heeft twee bestuursleden voorgedragen als leden van het Algemeen bestuur. Daarnaast is een van de twee bestuursleden tevens voorgedragen als lid van de Euregio-Raad.

Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus – Tricijn (GBLT)

Vestigingsplaats	Zwolle
Doelstelling	GBLT is opgericht op 1 januari 2011 en heft en int waterschapsbelastingen en gemeentelijke belastingen voor vijf waterschappen en zes gemeenten. Voor deze gemeenten geeft GBLT ook uitvoering aan de Wet WOZ. Uitgangspunt daarbij is de hoogste kwaliteit, tegen zo laag mogelijke lasten.
Financiële bijdrage	Elke deelnemer betaalt de voor het jaar verschuldigde algemene en bijzondere bijdragen op basis van de begroting van GBLT. De bijdrage van ons waterschap aan GBLT voor 2019 is begroot op € 2,6 mln.
Risico	Het jaarresultaat wordt verrekend met de deelnemende partijen.
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur is het hoogste besluitvormend orgaan van GBLT. De bestuursleden zijn allen afgevaardigden van de vijf waterschappen en zes gemeenten. Het dagelijks bestuur bestaat uit een voorzitter, een dagelijks bestuurslid van de waterschappen en een dagelijks bestuurslid van de gemeenten.

Het Waterschapshuis (HWH)

Vestigingsplaats	Amersfoort
Doelstelling	Het Waterschapshuis heeft als taak om als ondersteunende organisatie en aankoopcentrale te fungeren voor de waterschappen en daarmee een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de informatie- en bedrijfsprocessen ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering door de waterschappen.
Financiële bijdrage	De deelnemers betalen de instandhoudingskosten voor Het Waterschapshuis. De kostenverdeelsleutel voor de instandhoudingskosten ligt vast in de bijdrageverordening. De bijdrage van ons waterschap aan HWH voor 2019 is begroot op € 0,6 mln.
Risico	Het risico beperkt zich tot de kosten van de producten waaraan het waterschap deelneemt en de kosten van de bedrijfsvoering.
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	Ieder deelnemend waterschap heeft invloed op cruciale besluiten, zoals de vaststelling van de begroting, de toetreding van nieuwe deelnemers en wijziging van de regeling.

5.9 EMU-saldo

Ter bescherming van de euro is in het EU-stabiliteitspact onder andere vastgelegd dat het EMU-tekort van een lidstaat niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen.

Er is sprake van een EMU-tekort als de uitgaven van de overheid in een jaar de inkomsten van dat jaar overstijgen. Het gaat om het totaal van de gehele overheid; dus ook van de decentrale overheden.

De inzet van het kabinet is om de ruimte voor de decentrale overheden te laten dalen tot 0,3% van het BBP. Er is geen afzonderlijke afspraak over de verdeling van het normeringspercentage voor de waterschappen. In het financieel akkoord tussen het Rijk en de decentrale overheden is afgesproken dat wordt afgezien van een sanctie op overschrijding van het EMU-saldo, zolang er geen sanctie uit Europa volgt.

bedragen x € 1.000

Opbouw EMU-saldo	Begroting 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
1. Exploitatiesaldo	3.843	5.127	6.896	8.049
2. Invloed investeringen (zie staat vaste activa)				
-/- Netto-investeringsuitgaven WRIJ	28.623	30.205	29.729	29.545
-/- Netto-investeringsuitgaven Vaarwegen	800	600	600	600
+ verkoop materiële activa en immateriële activa	0	0	0	0
+ afschrijvingen	19.375	20.886	21.669	23.084
3. Invloed voorzieningen (zie staat van reserves en voorzieningen)				
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	0	0	0	0
-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. voorzieningen	322	300	300	300
-/- betaling rechtstreeks uit voorzieningen	0	0	0	0
+ eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen	0	0	0	0
4. Invloed reserves (zie staat van reserves en voorzieningen)				
-/- eventuele betalingen rechtstreeks uit reserves	0	0	0	0
+ eventuele externe vermeerderingen reserves	0	0	0	0
5. Deelnemingen en aandelen				
-/- boekwinst	0	0	0	0
+ boekverlies	0	0	0	0
EMU-saldo	-6.527	-5.092	-2.064	688

Bijlagen

Bijlage 1 Staat van vaste activa

Staat vaste activa

bedragen in € 1.000

Omschrijving beleidsveld	Aanschafwaarde per 1-1-2019	Afschrijvingen t/m 1-1-2019	Boekwaarde 01-01-2019	Investeringsen / Mutatie	Afschrijving 2019	Boekwaarde 31-12-2019	Rente 2019	Kapitaal- kosten totaal
<u>Immateriële activa</u>								
Aanleg en onderhoud waterkeringen (HWBP)	33.651	4.044	29.607	6.440	1.232	34.815	889	2.121
Inrichting en onderhoud watersystemen	385	272	113	125	87	151	5	92
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	2.143	619	1.524	0	112	1.412	37	149
Inrichting en onderhoud vaarwegen	11	2	9	0	2	7	0	2
Bestuur en externe communicatie	1.306	1.035	271	100	93	278	8	101
Ondersteuning	39	31	8	0	8	0	0	8
subtotaal immateriële activa	37.535	6.003	31.532	6.665	1.534	36.663	939	2.473
<u>Materiële activa</u>								
Planvorming	1.349	1.189	160	0	69	91	3	72
Aanleg en onderhoud waterkeringen	22.082	9.041	13.041	1.690	933	13.798	358	1.291
Inrichting en onderhoud watersystemen	149.602	55.800	93.802	5.520	4.338	94.984	2.438	6.776
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	285.807	124.910	160.897	11.054	9.297	162.654	4.205	13.502
Inrichting en onderhoud vaarwegen	15.832	5.859	9.973	500	651	9.822	483	1.134
Beheersen van Lozingen	497	331	166	0	50	116	4	54
Bestuur en externe communicatie	3.555	914	2.641	600	221	3.020	80	301
Ondersteuning	40.161	16.198	23.963	2.003	2.282	23.684	623	2.905
subtotaal materiële activa	518.885	214.242	304.643	21.367	17.841	308.169	8.194	26.035
<u>Financiële vaste activa</u>								
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	9.000		9.000	0	0	9.000	226	226
Bestuur en externe communicatie	691		691	0	0	691	17	17
Ondersteuning	5.580		5.580	-300	0	5.280	136	136
subtotaal financiële activa	15.271	0	15.271	-300	0	14.971	379	379
Totaal	571.691	220.245	351.446	27.732	19.375	359.803	9.512	28.887

Bijlage 2 Berekening van de renteomslag

Financiering van de kapitaaluitgaven en de renteomslag

Renteberekening

bedragen in € 1.000

Boekwaarde 1-1-2019	351.446	
Investeringsvolume 2018	<u>27.732</u>	
Boekwaarde 1-1-2019 (inclusief IV)		379.178
Boekwaarde 31-12-2019		<u>359.803</u>
Gemiddeld per jaar		369.491

Leningen

Vaste financieringsmiddelen 1-1-2019	350.403	
Vaste financieringsmiddelen 31-12-2019	<u>349.819</u>	
Gemiddeld per jaar		350.111

Reserves en voorzieningen 1-1-2019	11.156	
Reserves en voorzieningen 31-12-2019	<u>14.677</u>	
Gemiddeld per jaar		12.917

Netto kapitaaltekort		<u>6.463</u>
-----------------------------	--	---------------------

Rentekosten en -opbrengsten

Rente van geldleningen	9.512	
Bespaarde rente eigen vermogen	<u>0</u>	
Totaal te verdelen rente		<u>9.512</u>
af: rente boekwaarden met een afwijkend rente %		<u>-362</u>
Te verdelen over restant boekwaarden		<u>9.150</u>

Renteomslag

Gemiddelde boekwaarde 2018	369.491
af: boekwaarde met vast percentage	<u>5.083</u>

Omslagpercentage:	9.150 / 364.408 x 1% = <u>2,51%</u>
--------------------------	--

Bijlage 3 Vaststellingsbesluit

VASTSTELLINGSBESLUIT

Het algemeen bestuur van Waterschap Rijn en IJssel, gelet op de artikelen 99 tot en met 102 van de Waterschapswet,

besluit:

1. Vast te stellen de Begroting 2019, te weten

Rekening van lasten en baten

bedragen in € 1.000

Totaal van de lasten	€ 104.823
Totaal van de baten	€ 104.823

2. De financieringsbehoefte voor 2019 vast te stellen op € 55,0 mln.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van 6 november 2018,

de secretaris-directeur,

de dijkgraaf,

drs. C. Roos

drs. H.Th.M. Pieper

